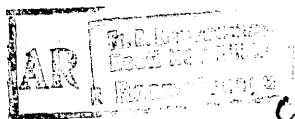

Muusikaaleht

G. Reindorff. 1935

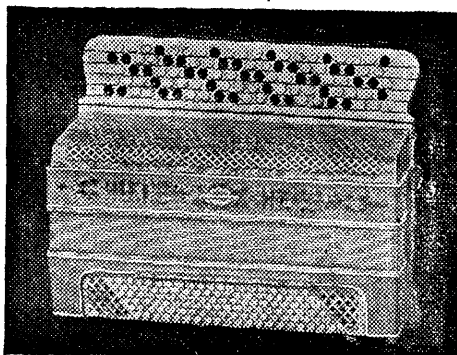

80,
7327

Tallinna Kaarli kirik.

Nr. 12 Detsember 1937

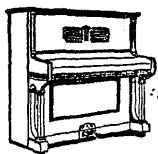
CANTULIA

AKORDEOON

ONVÕIMSA JA ILUSA KÕLAGA

E. MIHKELSON

TALLINN, TATARI 13

Klaveritööstus

K. Saar

Liivalaia 64
Telefon 457-01.

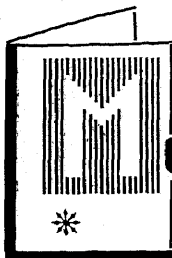
Soovitab
otse töökojast **pianiinosid,**
mis kõlalt ja vastupidavusest täieliselt
võrdsed välismaa kuulsamate firmade
omadega. Parimaks tõenduseks—ostud
ja soovitud muusikatundjailt.

Kohvik

„Feischner“

Harju 48

Telef.: 445-00
479-00

MUUSIKALEHT

1937. XIV AASTAKÄIK
ÜHES NOODILISAGA

E. L. L. liikm. — aastas	Kr. 2.—
Teistele	„ 2.25
Välismaale	„ 4.50
E. L. L. liikm. poolaastas	„ 1.—
Teistele	„ 1.15
Välismaale	„ 2.30

ILMUB 10 KORDA AASTAS
TELLIMISI VÕTAVAD VAS-
TU KÕIK POSTIASUTUSED

TOIMETUSE JA TALITUSE ADDRESS:
TALLINN, LAI TÄN. 7. TELEFON 431-82

SISUKORD:

Uude aastasse astudes — Elm.
Luts.
Individuaalsus laulmisõpetuses —
A. Vellomäe.
Ilmari Krohn 70-aastane — E.
Mesiäinen.
Vestlus Joh. Hiobiga — R. K.
Kuidas sünnib klaver.
XI. üldlaulupeo mälestusmärgi ka-
vandite võistluse tingimused.
Estonia Muusika Osakond 25-a.
Joseph Haydn ja George Thom-
son — F. Erckmann.
Ooper ja kontserdid.
Välismaa kriitikat Akadeemilisest
Meeskoorist
Meeskooride elu.
Kutsemuusikute elu.
XI. üldlaulupeo teateid.
Jalgadega mängitav saatepill —
A. P.
Raadioteateid.
Illustratsioone, noodilisaga.

Järgmine „Muusikaleht“ ilmub jaanuari 20. kuupäevaks.

Muusikaleht

Elm. Luts

Uude aastasse astudes

Meie arvukas lauljas-mängijaspere astub 1938. aastasse teadmiseaga, et selle aasta esimene poolt toob kaasa palju tööd ja muret: ettevalmistus XI üldlaulupeoks muutub järjest intensiivsemaks ja pingutavamaks. Kogu tähelepanu tuleb pöörata laulude õppimisele, eelproovidele, laulupeole sõidu valmistamisele jne.

Kuid meie teame, et see ei ole asjatu töö ja vaev ega toimu tühise eesmärgi pärast. XI üldlaulupidu kujuneb kogu meie rahva suurimaks ja ülevaimaks pidustuseks, väärrikaks Võidupüha tähistamiseks ja meie riigi 20. a. juubeli esiletõstmiseks. Kunagi ei ole eestlased veel omanud sellist üksmeelset teadmist ühtekuuluvuse vajalikkusest ja koostöö tarvilikkusest kui praegu!

Rõõm kaasa laulda kahekümne tuhande hulgas, tunda end selle tohutu üksmeelse hulga kaastöötava ja vastutava rakukesena, näha tervet maad ja tervet rahvast sellele suursündmusele kaasa elamas, kuulda tunnustust ja hindamist nii kaasmaalaste kui välismaalaste poolt, — see on elamus, mis tasub tuhatkordselt kõik vaeva ja tööpinge!

Meie oleme tagasihoidliku iseloomuga rahvas. Mõndagi, mis oma väärtuselt küünl kõrgemale keskpärasusest, mis võõrsil leiaks suurt ülistamist ja esiletõstmist, tekitaks ülevat uhkustunnet ja iseteadvust, — mõndagi sellist kohtleme meie leigusega ja nagu endastmõistetavusena.

Nii ei oska meie sageli hinnata ka oma laulupidude suurt tähtsust ja väärtust. Alles siis, kui välismaalased meile kindlalt kindlavad, et meie üldlaulupeod, oma suurejoonelisusega, võimukusega ja kunstilise

tasemega omavad erilise seisukoha kogu tsiviliseeritud maailmas, et meie üldlaulupidudest neile on jäänud unustamatu ja võrreldamatu mulje, alles siis ärkab meis endiski midagi uhkuse ja häämeele taolist.

Tagasihoidlikkus ja kainus on hädad iseloomuomadused, ometi ei tohi need ulatuda loiduseni ja allahindamiseni. Elu toob kõigile inimesile küllalt muresid, raskusi ja ohtusid, — kui meie kõigest rõõmustavast ja ülevast kinni ei hakka, siis lämbume igapäevases halluses!

Olgu kõigi lauljate, kõigi mängijate, kõigi juhtide ja organisaatorite suurimaks püüdeks saabuval aastal tõsta indu ja vaimustust, õhutada iseteadvust ja uhkust kõigi lauljate, kõigi kaaskodanike keskel eesmärgiga: kõik eestlased üldlaulupeole!

Meie tagasihoidlikkus paneb meid tihti nagu üleõla ja võõristades vaatama propagandale, toimuigu see siis ka kui hää eesmärgi eest tahes. Seda vaatekohta peame muutma, sest meie peame arvestama oma iseloomu, mis süübib ja innustub vaid siis, kui teda lakkamatult õhutatakse.

Kuid kõigepäält peame ise, kõik lauljad, mängijad, juhid, organisaatorid põlema, — sest kes ise on külm, see ei suuda ka teist süütada!

Kuid kogu rõõmu ja pidutsemise juures ei tohi meie unustada ka üldlaulupidude teist külge: üldlaulupidu on määratu suureks ja jõuliseks teguriks meie üldise muusikalise taseme tõstmisel. Kas võiksime loota, et meil tegutseks nii arvukalt laulukoorre ja orkestreid, et meil leiduks nii arvu-

kalt tõsiselt silmapaistvaid heliloojaid, et meie omalooming oleks nii arvukas, kui meil ei oleks üldlaulupidusid? Kas võiksime loota, et meie laulukoorid ja orkestrid suudaksid nii kunstiküpselt ja hästi esineda, kui meie üldlaulupidude, maakondlike laulupidude ja kohalike laulupäevade eel ei sooritaks ulatuslikku ja pingutavat muusikalist eeltööd?

Kui meie XI üldlaulupeo muusikalisi eeltoide alustasime teatava umbusuga ja kartusega, et see üldlaulupidu ei suuda muusikaliselt midagi uut ja paremat pakkuda, siis teame nüüd üldjuhtide ja instruktorite aruandeist ja kõnelusist, et meie üldine muusikaline tase siiski on tõusnud, et paljud koorid eelproovidele tulevad täiesti hästi ettevalmistunult ning eelproovid toimuvad üksmeelse ja innuka töö tähe all. See on suur muusikaline võit ning kõige enam rõõmustub sellest Lauljate Liit. On ju Lauljate Liidu palvaimaks sooviks ja innukamaks püüdeks viia rahva hulka muusikat, seda kunstide kunsti, seda jumalate andi, mis maise inimese maast lahti tõstab, ta hinge uueks loob ning elu iluga ja ülevusega täidab!

Kuid ometi ei tohi meie uskuda, et nüüd oleme kõik teinud, mis vaja. Veel palju tööd seisab ees, palju rasket, pingutavat, kuid ka edasiviivat, arendavat ja hingestavat tööd! Meie peame lahti saama arvamusest, nagu oleks koorilaul ja orkestrimäng mingi massiharrastus, mis üksikisiku jätab tagaplaanile ega suuda talle pakkuda isiklikke hüvesid. Meie peame pöörama kõige suuremat tähelepanu sellele, et kõik, mis meie ka teeksimine, tuleks suureks ja tõhusaks tuluks igale üksikliikmele. Meie ei tohi hetkekski unustada, et kogu maailma, kogu kultuuri ja arengu aluseks on üksikisik, see suur ja püha algühik, millest algab ja millega lõpeb kõik elu!

Ja just siin tahaksime näha uuel aastal märksa rohkem tööd ja hoolt. Haarakem kinni igast võimalusest, igast juhusest, et töö suunda pöörata üksikisikule! Kui meie vaid mõtleme kogu oma töö juures sellele, seda sihti alati silme ees hoiame, siis

see juba ise annab meie tööle teise ilme, loob meie vahekorrad teiseks ning sisustab kogu meie elu uue, märksa rõõmsama, märksa ülevama ja aatelisema väärtusega!

Meil on viimasel ajal kombeks saanud eriti rõhutada töökust, visat püüdlust, nõrkematut energiat. Meie teame, et juba oma ürgselt iseloomult oleme töökad, visad ja vastupidavad, — keegi ei tohi meid nimetada laiskadeks või lohakaiks! Enim aga vajame teadlikkust ja vaimsust, vajame kindlaid sihte ja kindlaid meetodeid. Sest mis aitab üksinda töökus, visadus ja vastupidavus, kui meie neid ei oska ega tea tulusalt ja meeldivalt rakendada?

Uuel aastal ärgem unustagem ka seda, et meie vajame ideoloogiat, sihikindlat töökava, ning peame sellest raugemata jõuga ja kahtlusteta kinni pidama. Jällegi kaldub meie üldiselt vaikiv ja vähesõnaline iseloom arvama, et — „vaikimine kuld, rääkimine hõbe“, milleks tarbetult sõnu teha?

Kuid ärgem unustagem, et Sõna on jõud, mis on maailma loonud! Ükski kultuur, ükski elukorraldus ei oleks mõeldav ilma selgitava Sõnata, ilma kõneluseta ja kirjutamiseta. Ärgem umbusaldagem Sõna, ärgem tüdigem kuulamast ja lugemast! Seda aga eriti tänapäeval, kus ju ajakirjandus oma tabavate, kokkuvõtlike ja lööklauseliste päälkirjadega meid on võõrtanud sisse süvenemast, tuuma otsimast!

Ja siin tohiks küll põhjendatud olla tagasihoidlik ja mõõdaminev soov, et suhtumine meie häälekandjasse, „Muusikalehesegi“ eeloleval aastal leiaks veelgi suuremat tähelepanu. Lauljate Liidu volikogu, kogu meie lauljaskonna esindus sajapäises koosseisus, tegi üksmeelse otsuse, muuta „Muusikalehe“ tellimine eeloleval aastal liikmeile kohustuslikuks. See on rõõmustav tunnus „Muusikalehele“, kuid ühtlasi tekitab see ka kahtlusi, kas kõik sellesse nõudesse suhtuvad vajalise erapooletusega ja arusaamisega.

Ärgem siis tehkem selle meile nii väärtusliku otsuse elluviimist raskeks ja tülikaks! Ärgem säädkem end „Muusikalehe-

A. Vellomäe.

Individuaalsus laulmisõpetuses

Kooliuuendusliku liikumise laienemise ja süvenemisega aastast aastasse sammub ka laulmine algkoolis teatavas sihis, mille alus-põhjaks meetoodikas on saanud individuaalne suund analüütilises-sünteesilises õppeviisis.

See õppeviis on end läbi lõõnud Soome ja Skandinaavia koolides, säält meile kandunud ja siin suurt poolehoidu võitnud. Viimasel ajal ilmunud õppe- ning käsiraamatud ja koolikirjandus laulmise alalt on ülaltähendatud õppeviisile rajatud. Kas õpetajad on leidnud tee selle juure?

Ühes äsjailmunud algkooli laulmise käsiraamatu üldmeetoodilises osas autor avaldub järgmiselt: „...meil on seni laulmine koolides millegipärast jäetud tagaplaanile, mille tõttu ei omistata temale küllalt tähelepanu. Laulmist võetakse kui mingisugust vaheldusõppeainet, vaatamata sellele, et laul osutub domineerivaks tooniks nii kodus, koolis kui ka seltskonnas. Kui praegusel „kooliuuenduse staadiumil“ õpetajad on suhtunud igasse uude õppeviisi häätahtlikult ja kinnihaaravalt, siis laulmise kohta ei saa seda kahjaks ütelda.“

Kas see tõesti nii on, seda teavad kõige paremini asjaosalised ise.

Kuigi teadlik laulmisõpetus algab algkooli III kl., ei saa mitte kergelt mõõda minna I—II õppeaastast. Et I—II õ/a. õpilastele teed tasandada ja laulu vastu huvi äratada, selleks päämine nõue on: laul lähtugu lapsest kui indiviidist ja olgu lapsepärane tema hingeelule ning ümbruskonnale.

Laul tugineb 1) kodus õpitud laulude süvenemisele (olgu või kas 1—2

laulu) ja 2) koolis õpitava laulu ettevalmistamisele, s. o. kuulmisprotsessile.

Kõigepäätt tuleb laps laulma panna. Kui õpetajal see õnnestub, siis ta on teinud suure edusammu.

Selleks tuleb leida üles iga lapse põhitoon, mis osutuks õpitava laulu toonikaks. On selgunud, et see põhitoon on igahel isesugune.

Näiteks algavad lapsed esimestel nädalatel (ka kuudel) mõnd õpitud laulu igauks isetoonist. Et seda vältida, tuleb õpilasi rühmade viisi lasta eraldi laulda vastavalt nende individuaalsele põhitoonile.

Õpetaja peab tundma iga õpilase hääleulatust ja -värvingut. Kui õpilase hääle ulatub kvardini või kvindini, siis tuleb vastavalt sellele õpetajal enesel kokku sääda laule, mis vastaksid tema hääleulatusele. Kaksofoone sõna tõsisest mõttes pole olemas, vaid ainult nende hääle diapason on piiratud. Ärgem vabastagem laulmisest neid, kes ütlevad „mul pole häält, ma ei laula“. Vähemalt need „mittelauljad“ õpivad laulu kuulama ning kooli lõpetamisel hää õpetaja on osanud neis äratada huvi ja armastust laulu-muusika vastu.

Algkooli õppekavad kirjutavad ette I ja II õ/a.: „Rütmilisi harjutusi laulmisel — käte ja keha liigutused, marssimine. Vahetegemine valjude ja tasaste, lühikeste ja pikade, madalate ja kõrgete toonide vahel. Juhatusi õigeks hingamiseks laulmisel.“ II õ/a. tuleb veel juurde: „Harjutusi helide tabamise kuulmise järgi, vahetegemine too-

ga“ vastollu, vaid olgem solidaarsed tema rõõmudega ja muredega ning tunnustagem, et see on siiski olnud kultuuritöö, mis „Muusikaleht“ on sooritanud.

Kuid ärgem lõpetagem käesolevaid ridu dissonantsiooniga! Igas töös ja igas püüdluses ilmneb vastuolusid ja lahkarvamusi. Kui meie kõigi nende pärast meelega langetada laseksime ja lootusetult käed rüppe paneksime, siis ei jõuaks me kaugele. Meie teame, et kultuure ei tehta ega looda, vaid võidetakse samm-sammult, edasi nihkudes pikkamisi, kuid kindlalt. Ning see teadmine on suureks er-

gutajaks ja jõuallikaks kõigile, kes on rakendunud kultuuritööle. See teadmine kasvatab iseloomu ja vastupidavust ning täidab elu õnnega ja rõõmuga. Kes tahab rahulduda lõõmava eduga, päädpööritava tõusuga, see peab teadma, et suur tuli kustub ruttu ja mida kõrgemalt kukutakse, seda valusamini kukutakse!

See teadmine kandku meid ka eeloleval aastal üle kõigist raskusist ja pingutusist! Ärgem oodakem tormilist kiiduvaldust ja taevatõstvat ülistust oma töö eest! Meie töö palgaks olgu teadmine:

tegime kõik, mis suutsime!

Foto Parikas.

G. Puccini „Tosca“ uuslavastus; stseen esimesest vaatusest.

nide kõrguses sekundi ja tertsi ulatuses. Ettevalmistavaid harjutusi nootide ja noodisüsteemi tarvitamiseks. Noodid: do, re, mi, fa, so; $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{2}$ - ja tervenoot. Kolmkõla laulmine.“

See oleks minimaal-kava jaoks natuke palju, kuid hää tahtmise juures ei teki raskusi.

Tuleb tähele panna järgmist: toonide välтус, rütmilised harjutused peavad põhjenema kuulmisele.

Rütmi aluseks on veerandtoon (ühelõigiline noot), millest lähtuda rütmitamisel. Hingamine peab arenema loomulikku rada ja tuleks vaatluse alla III õ/a-st, siis kui häaldamine ja silpide väljaütlemine õpilasil on selge. Tarvitada laulutunnis mitmekesiseid „huvivõtteid“, mis elustavad tundi ja millele põhjeks tonaalsustunde arenemine. Nii võib kolmkõla laulmisel tarvitada tahvlile joonistatud kolme kirikukella (pumm — do, pamm — mi, pimm — so). Mõni õpilasist „tõmbab“ kella, teised laulavad. Võib ka tarvitada „õpilas-redelit“. Üks õpilane on põlvili (do), teine püsti (mi) ja kolmas toolil põlvili (so). Õpetaja paneb lauldes neile kolmele õpilasele nimed (do, mi, so). Lauldakse vahepääl pala samas või mõnes teises duuris — mollis. Õpetaja järel hüüavad (laulavad „a“ või „o“ tähe pääl mõnd heli, näit. do jne.). Kui hüütav õigel tabamisel tõstab käe püsti, võib ta kohale minna ning tema asemele tuleb uus õpilane jne. Õpetaja käemärkide järgi võib laulda kolmkõla, näit.: käsi rusikas (do), käsi horisontaalselt välja sirutatud sõrmed sirged (mi) ja käsi välja sirutatud, põial ülal (so). (so).

Tunde huvitavaks teevad ka laulumängud, kus on suured väljavaated rütmi arenemiseks. Kuid kahjuks meil puuduvad I ja

II õ/a jaoks hääd laulumängud. Laulmisel võib tarvitada ka õpetaja enda poolt koostatud vahemänge, eel- või järelsignaale, laulu sisukohast imitatsiooni, jne. Ka löökinstrumentid aitavad tõsta elevust ja ühtlasi rütmitunnet. Suur tähtsus on ka õpilase üksikesinemistel. Kuid kõigepäält olgu laulutundelav, rõõmus ja meeletu rikas ning laulud laste mõtteilmale ja hingeleule kohased.

III—IV õ/a. algab n. õ. teadlik laulmine, kus kuulmisele seltsib individuaalne assotsiatsioon.

Võetakse sidemena vaatluse alla rütm kuulmise järele ja helide vältused nootide näol. Heliomadused s. o. helitugevus, helivältus ja helikõrgus, vaadeldakse eraldi, seoses kuulmis- ning vaatlusprotsessiga. Rütmi- ja tabamisharjutused õpitakse katsetava laulu konstruktsiooni piires. Harilikke noodivihke mitte tarvitada, põhjusel, et joonte vahed on liiga kitsad; ühtlasi ka joonestike vahed võiksid olla 3 sm. ümber; alguses pole tarvis 5 joont; vihu formaat pole ka otstarbekohane.

Kõige soovitamavam on tarvitada n-ü. töövihke III ja IV õ/a jaoks, kus esinevad õpitavad laulud seoses rütmiliste harjutuste ja tabamisülesannetega (Ilmunud R. Pätsilt ja A. Vellomäelt).

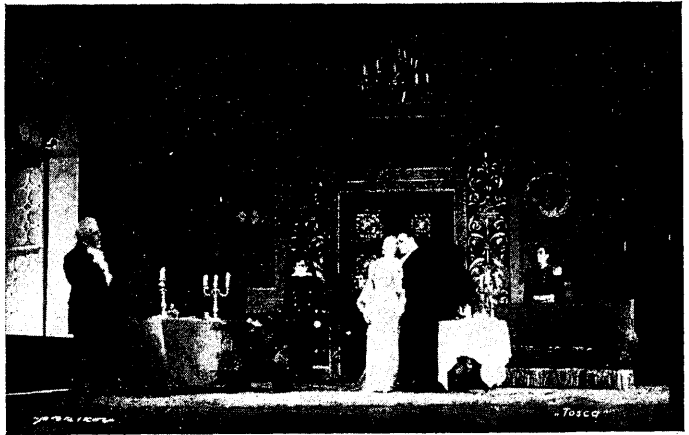
Kui nootide ($\frac{1}{4}$, $\frac{1}{2}$, $\frac{3}{4}$) vältus on selge, tuleb vaatlemisele nende kõrgus (suhteline kõrgus). Soovitav võtta seda iga noodi vältuse järgi III õ/a. Näiteks:

a) õpilased löövad takti ja laulavad taktijoonteta viisikäike do-silbiga.

b) Esiteks rütmitavad, tõmbavad taktikripsud ja laulavad noodinimedega, asetades „do“ kolmest alumisele joonele.

Kui nootide vältuse vahekorrad on selged, tarvitada järgmisi ülesandeid:

G. Puccini „Tosca“ uuslavastus; stseen teisest vaatusest.

d) Panna puuduvad noodid või pausid taktivahedesse.

IV õ/a. määratakse juba nootide (do, re, mi ...) asukohad noodi joonestikul kindlaks; helikõrguslikke suhteid vaadeldakse tabamis-ülesannetes või õpitavas laulus; ilmuvad punkteeritud noodid ning kõrgendus-, madaldusmärgid (♯, ♭) ning seega lähenetakse teadlikule noodiõpetusele-laulmisele.

Laulu õppimine peab sündima kuulmise järgi sünteetiliselt heli omaduste vaatlemisega, siinjuures tulevad rütmi- kui ka tabamisharjutused samas helistikus ja intervallides läbi võtta. Tajudes laulu põhikolmkõla, mis on alusmüüriks järgnevaile, määratakse helistik — ja kui laul on õpilastel selge, võib viisi kas tahvlile või vihkudesse kirjutada ning rakendada õppeaasta individuaalsele tööle vastava ülesande kaudu. Tabamisharjutused ja etteütlus-ülesanded töötada läbi enne laulu õpetamist, kuid sellisel rütmi, intervallide näol, mis kergendab tunduvalt kavatseva laulu õppimist. Nii opereerides laulu algelementidega, käsitleme noodiõpetust kogu õpitava lauluga.

Laulude läbivõtmisel, järjekorrastamisel tuleb silmas pida kes k u s t e p õ h i m õ t e t s. o. õppeaine (laulmise) sisu ühtlust emakeelega, looduslooga ja ajalooaga. See on tarvilik õpilase tunde- ja huviilma laiendamiseks ning suuremate tagajärgede saavutamiseks.

1) Selleks tuleb töökava koostamisel vastavate õppeainete õpetajatega kontaktis olla. Töökavad tuleksid korraldada nii, et ained sisult langeksid enam-vähem ühte, näit.: „Mahtra sõda“ (emakeel), „Priius kallis ane“ (laulmine) jne. 2) Samuti tuleb laulude läbivõtmisel arvestada aasta-aga, tähtpäevi,

sündmusi ja kohalikke olusid. 3) Ja lõppeks peetagu silmas meetoodilist nõuet — kergemast raskemale.

Eriti on siin domineerivad helistikud, vältused, rütm jne. Ning siin võib raskusi tulla. Sellest võib üle saada nii, et õpetaja transponeerib laulu sellesse helistikku, mil-line on temal ette nähtud nädala või kuu töökavas, — see on muidugi siis võimalik, kui häälte ulatavus seda lubab. 4) Õpitava laulu valikul õpetajal peab olema teada, millised muusikalised elemendid ta tahab läbi võtta vastava laulu juures, s. t. peab olema t ö ö k a v a.

Töökava tuleb kindlasti teha tööaiala või töökuude pääle, jagades aine kui ka sellega kaasaskäivad muusikalised elemendid detailidesse. See on tingimata tarviline liitklassides ning 2- ja 3-kompl. koolides.

Töökava koostamisel tuleb võimalikult suurt rõhku panna asjaolule, et õpilastel V—VI õ/a., kellel on kujunenud juba teatud reaalne fantaasia, lastakse iseseisvalt ja isetegevalt töötada. See on teatava individuaalse suuna arendamine õpilastes — huvi äratamine loova töö vastu. Laulmine annab selleks materjali.

Kuidas seda läbi viia? Tuleb lühidalt tähendada, et igasugused rütmi- kui ka tabamisülesanded, nende muutmise helivältslikult, -kõrguslikult, lausete leidmine kodus teatavaile teemadele (meloodiatele) — see kõik äratab loovat huvi ning rikastab elavaid mõtteid.

K u u, n ä d a l a t ö ö k a v a jaguneks üksikutesse tundidesse, kus oleks juba läbivõetav aine jaotatud detailidesse — t u n n i k a v a näol. Seda ei saa üldiselt ette kirjutada, see oleneb mitmeist teguritest, nendest kõige tähtsam on — õpetaja isik.

Ilmari Krohn 70-aastane

ILMARI KROHN

Soome kuulsaim muusikauurija, helilooja, Dr. phil. professor Ilmari Krohn sai k. a. 8. novembril 70-aastaseks.

Tema esimeseks muusikaõpetajaks oli ta tädi Jetta Nyberg, esimene soome naine, kes oli muusikat käinud õppimas ka välismail. Tädi õpetas teda armastama klassikalist muusikat. Ihaleti J. S. Bach'i. Sellele kindlale alusele toetuvadki Ilmari Krohn'i pärsine areng Helsingi muusikakoolis ja täiendavad õpingud Lääne-Euroopas, m. s. Leipzigi konservatooriumis 1886—90.

Teoreetikuna, heliloojana ja kirikumuusika edendajana on I. Krohn soome juhtivate muusikute hulgas keskne kuju. Eriti teadusliku muusikauurijana on tema nimi tuntud välismaailgi.

Tema tegevus ses mõttes on olnud sihitud peamiselt kahele alale: soome rahva- viiside uurimisele ja üldise muusikateooria korraldamisele.

Rahva viiside korjamine nooruspäevil on olnud tema lemmikalaks. Soome rabad ja sood on ta rännanud risti-rästi läbi. Eriti suvi 1890 oli tulus. Kohe järgmisel aastal ilmus trükist kogu rahva vaimulikke laule „Kansan lahja kirkolle“ (Rahva kink kirikule). A. 1903 nägid päevavalgust antifoonilised psalmid „Valittuja psalmeja“. Aastail 1893—1912 ilmus temalt soome rahvalaulude süstematiseeritud väljaanne „Suomen kansan sävelmia“ I—III. Tema saksa- keelne dissertatsioon „Über die Art u. Entstehung der geistlichen Volksmelodien in Finnland“ jääb kauaks ajaks autoriteetseks allikaks muusikafolkloristidele.

Üldise muusikateooria alal omab püsiva väärtuse tema kapitaalne muusikateoreetiline teos „Musiiin teorian oppijakso: I Rytmiooppi, II Säveloppi (Heli- ja meloodiaõpetus), III Harmoniaoppi ja IV Kontra- punkti.

Soome teadusliku muusikakultuuri arendajana ja süvendajana on juubilar sooritanud seega tööd, mis omab põhjapaneva tähtsuse. Ta oma muusikateoreetilises traktaadis on võtnud selgitada kõik need lugemata küsimused, mis kergivad muusikateooria uurija ette, ja moodustanud neist endale oma isikliku vaate.

Kuna I. Krohn, vaadeldes muusikateooria üksikuid alasid, lähtub alati võimalikult väiksemast elemendist ja aste-astmelt kaugeneb kõige komplitseeritumate ilmuvusteni niivõrd põhjalikult, et iga üksiku nähte rütmiline ja tonaalne helisuhe leiab oma selgituse ja iseloomustuse — pakub tema teos ohtrasti helindite analüüsimiseks tavatult mitmekesiseid ning täpseid näpunäiteid. Krohn'i teooria pakutud relvadega võidakse tungida heliteoste analüüsimiseks mitte ainult välise struktuuri saladussisse, vaid otse kunstilise olemusse.

Krohn'i muusikateooria on avaldanud Soomes mõju m. s. ka algkooli laulupedagogikale. Kuna Krohn on selgitanud muusika üldpõhimõtteid, siis saab kergesti edasi minna. Nii on praegune muusikaõpetus soome kooles täiesti vabanemas endisist kangestunud, peamiselt noodiõpetusele tuginevaist põhimõteteist ja juurdumas uude ajajärku. Meil Eestiski on neid tuuli määrgata.

Äraarvamata tähtsus on Soomele olnud Krohn'ist Helsingi ülikooli muusikaõpetootooli professorina. Säält on võrsunud terve rida silmapaistvaid muusikuid, heliloojaid, orkestri- ja koorijuhte, õpetajate seminaridirektoreid jne., kes kõik praegu üle maa levitavad edasi oma õpetaja vaateid. Õpilased jumaldasid teda ja ütlevad veel praegu vananagi, et ta oli „hirmuäratavalt tark, kuid läbi ja läbi hää ning armas inimene“. Ta oskas istutada oma õpilassisse püsiva armastuse muusika vastu, kuigi ei annud karvavõrdki järele oma nõudmisel.

Järeleandmatus oma töekspidamises viis ta kabina-aastail isegi vanglasse. Nimelt a. 1917 tormasid kord rahutud rahvahulgad Tampere Aleksandri kirikusse, kus ta parajasti mängis orelit. Keegi punane oraator hakkas pidama kantslist kõnet ja juubilar

Vestlus kirikumuusika sekretäri Joh. Hiobiga

JOHANNES HIJOB

Kirikumuusika sekretär

Rühin üles Toompääle. Sääl asub meie piiskopikiriku vastas madal maja, milles Kirikumuusika Sekretariaat, ja ühes tagasihoidlikult sisustatud toas istub too sekretär ise, nimelt Johannes Hiob. Kui juba sõna kirikumuusika suhu võtta, tuleb muidugi ka tõsiselt asju ajada, ning nii ma siis astungi sinna sisse. Joh. Hiob on õige noor mees, muide, väga ladusa ja lahke olemisega. Alustan sissejuhatavalt:

„Kuidas on, kas tuleb ka rängalt töötada?“

„Enne jõule on väike paus, aga pääle selle algab kõva töö!“ — ütleb ta viimased sõnad väga veenvalt rõhutades.

„Milles see peamine töö siin seisab?“

„Eks ta ole kaunis mitmekülgne. Praegu on Artur Kapi-nimeline aasta ja sellekski tuleb mõndagi teha. Enne jõulune aeg on näiteks ära kulunud laste lauluraamatu korigeerimisele ja uues trükkis väljaandmisele.“

„Kas suuremaid kontserte ka korraldamisel on?“

püüdis kõigest hingest summutada mehe häält orelit tuttuga. Viimaks võeti kangekaelne organist orelipuldilt maha ja vangistati. Õnneks saatus oli talle armuline ja vabastas ta mõne nädala pärast.

Huvitav oli kuulata Krohn'i orelimängu Tampere kirikus. Esimese salmi ta mängis enamasti unisoonis ja edasi harmoniseeris iga salmi vastavalt teksti sisule. Hästi tuntud kirikuviisis jättis tihti koguduse laulma „cantus firmust“, ise aga figureeris samal ajal meisterlikus kontrapunktis kaasa.

Vaatamata Ilmari Krohn'i laialdasele teaduslikule tööle, on tal ometigi jäänud veel aega kunstilegi. Võib isegi ütelda, et kunstiline looming on olnud tema elus teiseks suureks harrastuseks, olgugi, et see vägisi kipub varju jääma tema teoreetiliste suursaavutiste kõrval.

Ilmari Krohn on komponeerinud terve rea väärtuslikke suurvorme. Nimetame neist mõned: oratooriumid „Ikiaarteht“ (1912) ja „Voittajat“ (1937), ooper „Tuhotulva“ (1919), mille avamängu alustas juba vanglas viibides. Väiksemaid vorme on temalt, samuti vaimulikke: koorilaulu, rahvalaulude sobitusi, koraale, kantaate, 72 soololaulu jne.

Kuid, nagu juba tähendatud, Ilmari Krohn'i peatähtsus ei seisa tema kompositsioonides, vaid tema muusikalistes uurimustes. Rahvusvahelises ulatuses austatud ja tunnustatud teadusemehena on Krohn'i vaated leidnud täielise tunnustuse Euroopa muusikakeskuses, ja soome muusikauurimus on avaldamas mõju ka rahvusvahelisele muusikateadusele.

Soovime juubilarile veel palju aastaid ja õnnelikke vanaduspäevi. E. Mesiäinen.

Foto Parikas.

Tallinna Kaarli kirik.

„Jah, pääle harilike raadioõhtute tuleb järgmine suurem kontsert prof. Kapi helitöödest. Tema aasta puhuks oleme veel niipalju teinud, et andsime välja erilaulud erilehtedel ja saatsime tema pildiga varustatud üleskutsed kirikute koorijuhtidele, köstritele ja õpetajatele, kontsertide korraldamiseks — umbes 300 eksemplari.“

„Mida erilist teil veel siin teoksil on?“

„Erakorraliselt oleks veel niipalju, et astume samme R. Tobias'e terve rea helitööde ostmiseks. Proua Tobias on neid juba paar-kümmend aastat pakkunud, kuid nende eest nõutakse väga suurt summat, mis seda omandamist senini on takistanud. Nüüd loodame sellest kuidagi üle saada.“

„Kas neid töid on palju?“

„Umbes 80 tööd ja visandit, millede seas ka kuulsu oratooriumi „Joonase“ partituur viies köites.“

Hiob toob kapist välja pika nimestiku Tobias'e tööd ja seletab, et neil päevil olevat konservatooriumis nende tööde läbivaatamine ning ettemängimine piiskopile ja Kirikumuusika Sekretariaadi juhatajale.

„Mida ise arvate nende tööde kohta?“

„Isiklikult arvan, et need evivad kultuurilise väärtuse ning kuuluvad meie põhivara-de hulka — oleks seltskonna kohus, et leiaksime võimaluse nende omandamiseks ja kirjastamiseks.“

„Muidugi teeksite siis Rudolf Tobias'e aastat?“

„Jah, see on tõenäoline sel juhul.“

„Kas jutustaksite midagi orat. „Joonasest“, tema suurteosest?“

„See valmis Tobias'el juba 1909. aastal, kuid on Eestis veel ikkagi ette kandmata, ostmata. Üks ainuke kord kanti see ette

1909. a. Leipzgis autori enda juhatusel. Seda kuulas päält ka Kretschmar, kes selle järele kutsus Tobias'e Berliini konservatooriumi õppejooks, kus ta oli ka professoriks kuni surmani. Hermann Kretschmar oli saksa suur muusikateadlane, kuulus dirigent, Keiserliku-Kuningliku Muusikaülikooli rektor enne maailmasõda Berliinis. Tema ütles muuseas oratoorium „Joonase“ kohta: „Bachi ajast kuni meie ajani pole kirjutatud nii vägevast kirikumuusikalist teost.“

„Ja kuidas on lugu teie enda oratooriumidega?“

„Praegu tõlgin oma „Suitsev Siinai“ inglise ja saksa keele; olen samme astunud selle ettekandmiseks välismaal. Meil puudub aparatuur ühe modern-oratooriumi jaoks; koorid on väikesed ja orkester samuti. Ka meie kontsertsaal on selleks liiga väike. Prof. Kapp avaldas „Suitsev Siinai“ ettekande puhul arvamist, et saal oleks pidanud kaks korda suurem olema ja „Estonia“ direktor Olak arvas koguni, et neli korda suurem poleks palju olnud. Ise leiän ka, et mu oratoorium mõjulepääsemiseks vajaks vähemalt paar korda suuremat ruumi.“

„Kas mõnda uut helitööd ka käsil on?“

„Kõige rohkem töötan praegu ooperi libreto koostamise kallal.“

„Nii siis ikka suurvormid“ — mõtlen endamisi, ja Hiob toob laualaekast mahuka vihiku märkmetega. Tolle ooperi nimiks saavat „1905“, mis ise juba räägib sisu kohta. Ainult ta juurdleb praegu selle kallal, kas võtta sisse armastuse keerdsõlm, või mitte, sest ühe vägeva, sangarliku, patrioetilise teose juures olevat ikkagi ainult mehed ainsad tähtsad tegurid. Ma siis omalt poolt arvasin kaasa, et peaks vist teatri sei-

Kuidas sünnib klaver

Muusikainstrumentide valmistamine on raskemaid ja oskust-nõudvamaid tööalasid. Siin ei piisa ainult kätteõpitud teadmistest, vaid meistril tuleb alata leida uusi teid ja võtteid, kuidas instrumentidile „ilusamat hinge“ anda. Vähem kuulsad kui heliloojad või interpeedid ei ole instrumentide meistridki (Stradivarius, Amati, Guarnerius jne.).

Tutvustame edaspidi oma lugejaid sellega, kui kaugele meie kodumaal sellel alal on jõutud.

Kes ei oleks kunagi suure aukartusega ja imetlusega seisnud katetest vabastatud klaveri ees? Seda keelte, vasarate, nuppude, kruvide, raamide, kangide ja muu pudipadi pimestavat rohkust silmates kergib tahtmatult küsimum, kuidas seda kõike õigesse kohta osatakse paigutada ja koostööle rakendada?

Sellele küsimusele vastuse saamiseks säadsime sammud Tallinnas asuva K. Saare klaveritööstuse poole. Tööstus asub omaniku kolmekordse majas ja võtab oma alla rohkesti ruumē.

Esimene mulje klaveritööstuse astudes on, et oled sattunud suure puusepa töötuppa: igal pool käib kiibe saagimine, hõõveldamine, kruvimine, liimimine, poleerimine, värvimine. Hõõvelmasin hundab, lintsaag kiunub, kusagil mürtsub mootor ja teisel pragiseb treipink.

Klavereid hakkad alles siis nägema, kui peremees siit kui säält suurtekt mügerikkudelt katted maha võtab. Tööstuses valitseva

paratamatu tolmu pärast hoitakse nii valmid kui poolvalmid klaverid võimalikult riidekatte all.

„Näidake meile nüüd, kust siit algab klaveri süünd!“ pöördume peremehe poole.

„Oi, selleks peaksime õige kaugele mine-ma, — nimelt Kaukasusse! Esimeseks sam-muks oleks sääl üks tugev mäestikukuusk maha saagida. Sellest erilisest puust valmis-tatakse nimelt klaveri resonaator, kõla saa-vutamises kõige olulisem osa.“

„Miks vajatakse selleks just nii kaugel-t loodud puud?“

„Täpselt üteldes tuuakse seda puud Ru-meeniast, Bukoviinast ja nimetataksegi sa-geli rumeenia resonantspuuks. Sääl kõrges hõredas õhus ja kuuma päikese all kasvades jääb see puu vaiguvaeseks, ei pakata kuiva-misel, on tugev ja korrapäraselt jooksvate süüdega. Niisugusest puust, kui ta on mitu aastat vajalises temperatuuris kuivanud, saadakse lauad, mis annavad kauni kõla.“

„Kas ükski meieama puudest sellist ma-terjali ei annaks?“

„Katsetasin kord kodumaa kuusega. Han-kisin omale palke aidast, mis oli ligemale sada aastat vana ja seega materjal väga ühtlaselt ning pikkamisi kuivanud. Kuid lootused ei täitunud. Puudel on omadusi, mis neil siginevad ainult teatavas kliimas ja õhustikus kasvades. Kuid hää resonants ei olene üksi puu kvaliteedist, vaid tähtis on ka resonantslaua õige kokkuliimimine ja lakkimine.

Nagu näete, vahelduvad resonantskasti seinas tihedama süüga lauad harvema süüga laudadega. Siin on lugu samasugune kui viiuli juures: teatavatele keeltele peavad vas-tama teatavates kohtades erilise tihedusega süüd. Igal meistril on siin oma võtted ja kogemused, mida harilikult välja ei anta. Kuid samuti tuleb süüde tihedust arvestada ka re-sonaatorit katvate n-n. „ribide“ juures. Need diagonaalselt üle resonantslaua jooksvad liis-tud, nagu näete, on samuti valitud mitmesu-guse süüde tihedusega. Samuti on väga täht-tis lakk, millega resonantskasti üle tõmma-takse. Siin on jällegi igal meistril oma sala-dus. On ju teada, et näit. viiulimeistri Stradivariuse tegi kuulsaks just eriline lakk, mil-lega ta viiuli kattis ja mille saladust ta sur-reski ei avaldanud.

Kuid resonaatori valmistamise juures leidub veel mitmeid piasasju, mida hoolega tuleb arvestada. Muuseas olen siin ka midagi uut leiutanud ja ka patenteerinud. See säädeldis annab resonantslauale järeleandmatu vastupinge keelte survele ning seetõttu klaveri kõlavus ei vähene aastate jooksul.

sukohta ära kuulama, kui ei taha sama saatusse osaliseks saada nagu Mussorgski oma „Boris Godunoviga“, kus teater leidis, et naised on ikka väga mõõduandvad olen-did, ja tuli hiljem neile pääpartii juure kir-jutada. Johannes Hiob ei ole sugugi nii vastupuikleja kui võiks arvata — lubas mu hääld nõuannet kuulda võtta, elkäijate kogemustega arvestada ja teatrilt nõu küsida.

Muide me ajasime sääl veel muudki juttu, näiteks seda, et võetavat käsile üldine pau-saalpepingute sõlmimine kirikute ja Autori-kaitse Ühingu vahel, millega kirikuettekand-ed üle maa oleksid siis autori eritasudest vabad jne. Ja poole kõrvaga nagu kuulsin — esialgu on see aga lahtine — kirikumuu-sika kuukirja algatamisest, „Muusikalehega“ koostöö arendamisest, või nii umbes — kind-lasti ei tohi ma seda küll ütelda.

R. K.

Üldse võiks ütelda, et olen hää resonantsi saavutamiseks palju pead murdnud ja uusi teid otsinud. Olen selleks toimetanud millimeetrilise täpsusega mõõtmisi kõigi maailma kuulsamate firmade klaverite juures ja nõnda omale rikkalikke materjale ja võrdlusvõimalusi kogunud. Minu ideaaliks on pianino valmistada, millel oleks hää tiibklaveri kõla.

„Kas pianino suudab üldse kunagi võistelda kõla poolest tiibklaveriga?“

„Kõik oleneb pilli häädudest. Mõnigi hää pianino on parem kui keskpärane või kehv tiibklaver. Tiibklaveri paremuseks on, et tema horisontaalne asend võimaldab suurema kõlavuse. Suur kere ei ole veel ainuke, mis kõlavust annaks.“

„Kui nüüd resonantskasti valmistamisega olete valmis jõudnud?“

„Siis järgneb selle kokkuliimimine keelte raamiga. See on metallist valmistatud (neid valatakse mulle kodumaa metallitehastes) umbes kahekordse harfi kujuline raam, kusjuures võiks ütelda, et üks harf on kinnitatud teisele vastupidises asendis. See asetatakse resonantskasti pääle kruvidega nõnda, et nende vahet on võimalik reguleerida. Viimane on jällegi mitmes suhtes väga oluline toiming. Nüüd asutakse keeli pääle tõmbama. Nagu näete, kasutatakse keelteks väga erineva jämedusega traati. Teatavate keelte järele tuleb võtta uus jämedus. Bassikeelte tarvis mähitakse traadid veel teise traadiga üle. Seda toimetatakse ise, kuna meil vastav masin on olemas.“

Kui nüüd keeled on pääle tõmmatud ja neile juba ka enam-vähem sobiv pingeline antud, siis järgneb resonantskasti välise kere ümber ehitamine. Viimase osad peavad seks ajaks valmis ja osalt ka juba poleeritud olema. Ka kerede valmistamine on omaette toiming, mis nõuab suurt tähelepanu ja hääd materjali. Selleks tuleb kasutada jällegi aastaid kuivanud puud ning üksikosi, mis juba aastate eest vineeritud on täielikult ära kuivanud. Ka poleerimine nõuab oskust ja aega. Kiiresti ja lohakalt toimetatud poleer pragnue kergesti. Aastate eest oli mul suuri raskusi osavate poleerijate leidmisega. Tuli seda sageli ise teha. Nüüd on mul juba väljaõppinud poleerijaid, kelle tööga rahul võin olla.

Kui ka kere on enam-vähem valmis ja resonantskast sisse kinnitatud, siis algab mehhanismi kokkumonteerimine. Kõik need piosakesed, vasarad, padjad, liistud, varred ja kangid tulevad üksikult kokku liita. Osalt saadakse nad välismailt, osalt valmistame neid ka ise. See töö nõuab suurt täpsust ja oskust. Siin on teinekord iga kruvikese poolring tähtis. Kui midagi õieti ei istu, siis on vahel suur osa tööst raiskunud.

Mehanismile järgneb manuaal, s. o. klahvistik. Klahvid saetakse ühest tervest lauast

ükshaaval ja üksteise järele välja, seetõttu on nende kokkusobivus kindlustatud. Klahvid kaetakse kas elevandiluuaga või elfeniidiga. Viimane on alles võrdlemisi noor leiutis ja siiski hästi läbi lõõnud. Elfeniit ei põle, ei murdu ega koltu. Mustad klahvid tehakse eebenipuust.

Kui nüüd resonaator, kere, mehhanism ja muud osad valmis on, siis järgneb häälestamine. Seda tuleb mitmel korral teha, sest alguses venivad veel keeled ja häälestus annab varsti järele.

Siis järgneb veel intoneerimine. Vasarate ja patjade vildid on esialgselt kõvad ja kalgid. Sellise vasaraga keelt liites saame tiltsuva kõla. On vajaline vildid ükshaaval pehmeks torkida, et vasara löök oleks pehme ja paneks keele ühetasaselt võnkuma. Nüüd võib hakata juba enam-vähem valmis klaverist rääkima, kuigi on veel küllalt pisa-asju, mis tuleb korda säädida ja järele aidata.“

„Kui palju aega kulub ühe klaveri valmistamiseks?“

„Seda on väga raske ütelda. Kui arvestada puumaterjali kuivamise aega, siis igatahes aastaid. Meie tehases tuleb välja aga igakuus umbes viis klaverit.“

„Ja kõik lähevad ära?“

„Läheks rohkem, kui valmistada suudaks. Tihti on klaverid juba siis müüdnud, kui neid veel olemaski pole.“

„Kuidas ja millal õieti asusite klavereid valmistama?“

„Õppima algasin juba 30 aasta eest. 1906. a. asusin orelimeistri Lapman'i juure tööle.“

„Nii siis tunnete ka oreli ehitamist?“

„Ka seda olen õppinud ja see on mulle suureks kasuks tulnud. Üldse õpiti minu nooruse ajal kõike, ka kõige tühisemaid töid aastaid ja suure põhjalikkusega. Klaverimeister peab tundma puutööd, mehaanikatööd, konstrueerimist, loomulikult klaveriehituse eriala ja ka muusikat.“

„Räägitakse, et teie olete õieti klaverikunstnik kaduma läinud?“

„Kas nüüd kaduma või mitte, kuid kunagi oli küll kavatsus sellele alale siirduda,“ naeratab härra Saar. „Klaverimängu algasin süstemaatiliselt õppima Segal-Stukey muusikakoolis, hiljem astusin Tallinna konservatooriumi prof. Th. Lemba klaveriklassi, teoreetilisi aineid õppides prof. Topman'i, prof. Kapi ja kadunud P. Süda juures. Leiba teenisin siis klavereid häälestades ja muusikatuunde andes. Olin aga varem klaveriehitamist õppinud, pikemat aega J. Tusti juures, kes praegu on Ameerikas kuulsas Steinway & Sons vabrikus meistris. Hiljem õppisin veel Peterburgis ja Saksamaal. 1929. a. avanes võimalus mõningaid Oeberg'i vabrikumasinaid ära osta. Päälle pikka kaalumist loobusin kunstniku kutsest ja asusin oma käel klavereid valmistama.“

„Oleme teid järjekindlalt näinud kõigil klaverikontsertidel. Kas interpretatsiooniala kutsub veelgi?“

„Ega ma klaverimängu veel unustanud pole!“ naeratab härra Saar.

„Nii võite siis ise olla ka oma klaverite nõudlikuks arvustajaks. Ning millised on tuleviku kavatsused?“

Kavatsen kord sinna välja jõuda, et vähemalt 20 klaverit kuus valmistaksin. Kodumaa turgki on veel väga avar, kuid ka välismailt on nõudmisi, ning sinna läheks klavereid juba suuremate partiide viisi. Ehitasin küll uue maja omateada võrdlemisi avarate töökoja ruumidega, kuid, nagu näete, on see nüüd kitsaks jäänud. Kavatsen varsti töökoja lae läbi raiuda ja kaks korda liftiga ühendada ning osa töökojast teisele korrale üle viia.“

„Kas tiibklavereid ei kavatse valmistama hakata?“

„Tiibklaveri valmistamine tuleb võrdlemisi kulukas, halba ja odavat ei sõanda aga tegema hakata. Ka on meil üldiselt korterid väikesed ning isegi pianino kõla on vahest liiga tugev. Kuid ehk edaspidi siiski asun ka tiibklaverite kallale.“

„Kas ka klaverite juures esineb selline nähe, nagu viiulite juures, et kaks täiesti sarnasest materjalist ja sarnaselt valmistatud klaverit võivad erilise kõla omada.“

„Klaverite juures esineb selliseid nähteid vähe. Olen viimasel ajal väga stabiilse väärtusega klavereid välja lasknud. Kuid klaveri kõla oleneb ju suuresti ruumi akustikast. See ongi asi, mis võib mõnegi eksiteele viia.“

„Milline ringkond on päämiseks klaverite ostjaks?“

„Neid on läinud kõikidesse ringkondadesse. Olen neid müünud paljudele muusikaõpetajatele, koorijuhtidele, köstritele jne. Muuseas on vist helilooja T. Vettik enamuse oma lauludest minu valmistatud klaveri taga loonud. Ka Riigi Ringhäälingu solistil ja saatjal prl. Koch'il on minu klaver. Samuti on mitmetel laulukooridel minu klaverid. Kuid kõigi ostjate nimede avaldamine tähendaks juba reklaami, viimast ma aga õieti ei vaja, sest nagunii ei suuda nõnda palju klavereid valmistada kui nõutakse.“

Teeme veel mõned ringid ja lahkume teadmiseiga, et klaverite valmistamises on meil tublisti edusamme astunud ning see täiesti võib võistelda teiste meie tööstusaladega.

XI. üldlauupeo mälestusmärgi kavandite võistluse tingimused

XI üldlauupeo mälestusmärgi tarvis kavandi saamiseks korraldab Lauljate Liit võistluse järgmistel tingimustel:

1. Märk sümboliseerigu meie üldlauupeo mõtet. Motiivi valik jääb autoreile vabaks, kuid seejuures on soovitatav silmas pidada, et märgis leiduks embleem, mida oleks võimalik kasutada kõigi meie üldlauupeo tähistamiseks. Kui viimane leiab žürii poolt vastuvõtmist, siis makstakse autorile pääle auhinna veel Lauljate Liidu poolt määratav eritasu. Märgil peab leiduma järgmine tekst: „XI üldlauupeo Tallinnas 1938“, ta peab olema sobiv plekist valmistamiseks ning kohane rinas kandmiseks.

2. Märgi kavandid tuleb saata võistlusele Lauljate Liidu büroosse, Tallinn, Lai tn. 7, hiljemalt 10. jaanuariks 1938. a. anonüümselt ja märgusõnaga varustatult, kusjuures sama märgusõna kandvas kinnises ümbrikus leidugu autori õige nimi ja aadress.

3. Sobiva kavandi eest makstakse auhinna Kr. 150.—, kusjuures auhinnatud kavand läheb kõigi autoriõigustega Lauljate Liidu omanduseks. Auhinnatud kavandi autor on kohustatud enne auhinna kättesaamist tarbekorral kavandis Lauljate Liidu juhatus soovide kohaselt muudatusi tegema ning kavandi märgi valmistamiseks lõplikul kujul välja töötama.

4. Võistluse žürii moodustub Lauljate Liidu juhatus, kes juure kutsub kunstnike ja märgivalmistajaid oma äranägemise järgi.

5. Auhinnata jäänud kavandid võivad autorid tagasi saada kahe kuu jooksul võistluse lõpptulemuste väljakuulutamisest arvates, kusjuures autori isiku kindlakstegemiseks avatakse autoriümbrik.

Tallinnas, 9. detsembril 1937. a.

LAULJATE LIIDU
JUHATUS.

Estonia Muusika Osakond

25-aastane

Pilte Estonia Muusika Osakonna 25-aastase tegevuse tähistamise pidulikult aktuselt; ülalt alla: momente lipu üleandmisest ja aukülalised.

4. det. s. a. tähistas Estonia Muusika Osakond oma 25. a. tegevust. Selleks oli korraldatud Estonia Rohelises saalis aktus, mille avas praegune esimees E. Ruber, tuletades meele kõiki surma läbi lahkunud EMO liikmeid ja endist esimeest Dr. Hurta, ning nende mälestust austati püstitõusmisega.

E. Ruber andis lühikese ülevaate EMO 25-aastasest tegevusest ning koori rõõmudest ja muredest, mis üle elatud möödunud aja jooksul, märkides esimese esimehe Dr. Leesment'i suuri teeneid EMO ülesehitavas töös. EMO tegevuses on märkimisväärne ka see, et ta oli esimesi organisatsioone, kes korraldas muusikakursusi, millest hiljem kujunes meie praegune Riiklik Konservaa-

toorium. Arvud EMO-st annavad meile järgmise pildi:

Üldse on EMO-1 olnud 25 aasta jooksul 214 avalikku esinemist, neist 59 kontserti a-cappella, 46 kontserti solistidega ja saatemuusikaga, 21 esinemist suuremate sümfooniiliste teostega, 30 esinemist pidulikel eri- ja ja ühiskontsertidel, 30 esinemist aktustel ja jumalateenistustel, 8 esinemist raadios, neist 2 välismaal; 9 korda on ta osa võtnud laulupidudest ja laulupäevadest nii Tallinnas kui ka väljaspool.

E. Ruber'i kõnele järgnes lipu üleandmine „Estonia“ seltsilt. EMO sai lipu, mis on täpne koopia „Estonia“ seltsi omast. Selle andis üle „Estonia“ esimees dr. Mõtus ning palus EMO-t seda vastu võtta kui

Joseph Haydn ja George Thomson

Pisut muusikaajalugu

Tuletame kergesti unustavale maailmale meele ühe mehe nime, kes aastaid seisis ühenduses Haydn'i ja Beethoven'iga ja suuresti aitas tõsta nende sissetulekuid. Ükski monument kivist ja rauast ei meenuta meile seda meest. Monumendi on ta enesele ise püstitanud sellega, et ta oskas koguda šoti, iiri ja wales'i rahvalaule.

Thomson, sündinud 4. märtsil 1757 Lismekilns'is (Šotis) vaese külakoolmeistri pojana, astus 23-aastasena Edinburgi „Kunstide ja kaubanduse edendamise asutise“ raamatupidajaks; siin töötas ta 51 aastat, lõpetades juhatajana.

Tema muusikalise hariduse kohta pole meil midagi teada. Meie teame ainult, et tal oli hää bassihäääl ja et mängis natuke viiulit. Aga tal oli midagi muud, mis talle muretsetes aukoha oma kodumaa muusikaelus: vägev auahnus, püstitada rahvalauludele püsiv monument. Teiste sõnadega, ta otsustas koguda, puhastada ja trükkis avaldada kõik šoti, iiri ja wales'i rahvalaulud. See töö, mille alal ta tegutses ligi kuuskümmend aastat, viis ta ühendusesse oma maa esimeste luuletajatega, kes pidid talle ta kogutud viiside juure muretsema osaliselt täiesti uusi laulutekste.

Siis vajas ta iga laulu juure kunstipärast klaverisaadet eel- ja järelmänguga. Briti saareriigi komponistid teda ei rahuldanud. Seepärast pidi ta ka välismaad arvestama. Tema esimene „Apollon“, nagu ta ise väljendas, oli Ignaz Pleyel, aga ta esimese „armastuse“ nimi oli Joseph Haydn. Nende kahe vahel tegutses Thomsoni huvides Leopold Kozeluch, kes Mozart'i järglasena etendas teatavat osa Austria keisririikojas, — mõlemad ainult lühemat aega. Pleyel püstitis Thomson'it, ja Kozeluch kirjutas talle häbemata kirja, vastuseks Thomson'i palvele, teha klaverisaadet lihtsamad.

Siis tuli päevakorrale Haydn, kuigi selle kuulsa helilooja kõnetamine selles asjas oli Thomson'i arvates julgustükk. Esimene Haydnile adressitud kiri dateerub a. 1799. Selle kirja koopiat ei leidu vastavas, British Museum'is deponeeritud kirjakogus. Küll aga näeme meie Briti Viini saatkonna sekretäri mr. Straton'i kirja koopiat, et viimane Thomson'i ülesandel pidi Haydn'ile pakkuma mõned tukatid rohkem, et Haydn sellest aga ise ei tohtivat edasi rääkida. Haydn'ile, kes juba kellelegi teisele šoti lauludekogujale — William Napier'ile — oli töödeldud rahvalaule, polnud asi sugu-

ühtekuuluvuse ja solidariteedi sümbolit. Ühtlasi märkis Dr. Mõttus EMO suuri teeneid meie vaimses ülesehitavas töös ning laulukultuuri edendamises kodumaal ja ka väljaspool. Ta tuletas meele neid aegu, kus meie rahvas sai oma mõtteid — ja kõike seda, mis oli südamel — väljendada ainult laulus, ning seega ei ole Eesti end vabaks ainult võidelnud, vaid ka laulnud.

Pärast lipu üleandmist toimus lipu õnnistamine. Vaimuliku talituse pidas praost H. Kubu. Lipu õnnistamisele järgnesid tervitused, kusjuures anti üle lipunaelu. Tervitajaid oli õige rohkesti üle maa ja ka väljastpoolt kodumaa piire.

Aktusel austas EMO oma teenelisi liikmeid. Auliikmeiks valiti prof. Artur Kapp ja pr. Alma Ainomäe, kuna viimane on olnud vahetpidamata EMO liige asutamist alates. Sõprusliikmeteks valiti: pr. A. Heikinen („Kansallis-Kuoro“ — Helsingis), pr. V. Lulle, pr. Plato, hr. Meisters („Dziesmuvara“ — Riias), hr. J. Reintalu (Tallinna Meestelaulu Selts) ja hr. Voore (Üliõpilasegakoor).

15 a. vanusmärgid said prd. L. Mikkel-saar, S. Peebus ja E. Nõmpere. Samal õhtul „lõõdi rüütliks“ 20 noorliiget.

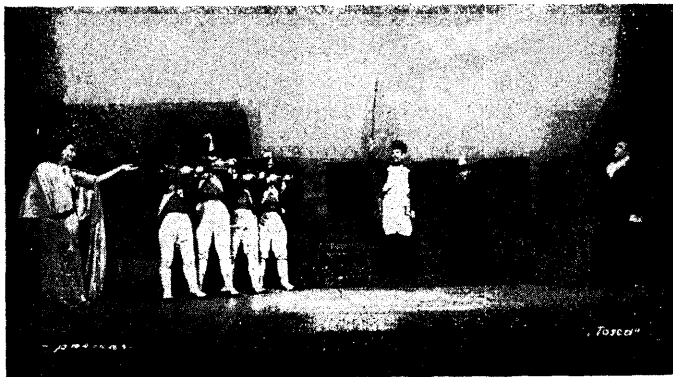
„Estonia“ seltsi juhatus, hinnates tehtud tööd, annetas teenetemärgid järgmistele EMO tegelastele: pr. Ainomäele, prl. Uulile ja Bruchlin'ile ja hrd-le E. Ruber'ile, T. Tedrele ja E. Põlismetsale. Aktus lõppes koraali laulmisega.

Aktusele järgnes kontsert „Estonia“ kontsertsaalis. Publikul oli rohkesti. Koor sai suure menu osaliseks ja rida laule tuli publiku soovil kordamisele.

Pärast esimese osa lõppu tervitasid juubilari ja andsid üle kingitusi lugupidamise ja tunnustuse kinnituseks: Eesti Lauljate Liit, „Kansallis-Kuoro“, „Suomen Laulu“, „Ylioppilas Laulajat“, „Dziesmuvara“, Üliõpilasegakoor, Vanemuise Muusika Osakond, Tallinna Meestelaulu Selts, Rahvaülikooli segakoor ja Tallinna Naislaulu Selts. Pääle selle oli saabunud hulk tervitusi ka traaditeel.

Kontserdi lõpuks andis koor ka lisapalasid.

Foto Parikas.

G. Puccini „Tosca“ uulavastus; stseen kolmandast vaatusest.

gi uus. Ometi oli Thomson arvamusel, et tema töötlusel vaevalt küll ületavad Kozeluch'i poolt tehtud tööd. Ainult oli tal lootusi eel- ja järelmängude suhtes. Honorariks arvati kaks tukatit laulu kohta. Haydn nõudis suuremat tasu, kuid ei jäänud selle nõudmise juure kindlaks.

Straton, kes pidas neid läbirääkimisi, kirjutab Thomson'ile: „... üldiselt näib ta olevat mõistlik olevus, kuna teisest (arvan Kozeluch'i) võib ainult ütelda, et on kahejalgne ilma sulgedeta.“

19. juunil 1800 saatis Straton teele esimese saadetise, mis koosnes kolmekümnekahest laulust. Need oleksid varem valmis saanud, aga „vaesel Haydn'il oli möödunud kevadel nii raske haigus, et meie mööda ei saanud muretsemisest ta paranemise pärast“. Järgmise, kuueteistkümnest laulust koosneva kogu töötlemisest loobus komponist alul madala honorari põhjusel. Ta leppis tööga alles siis, kui Thomson talle saatis tosina india taskurätte.

Haydn'i kirjad kõik on kirjutatud itaalia keeli. Kiri detsembrist 1801 oli järgmine: „Stimatissimo amico. Saadan Teile laulude resti ja olen veendunud, et seda tööd on võimatu paremini teha, kuna nägin tõsiselt vaeva, et Teid rahuldada ja näidata maailmale, mida võib ja suudab teha mees selles kunstis ja seda liiki modulatsioonis. Võiksin soovida, et kõik suured kompositsioonid valmiks sel viisil. Töö tulemusi hinnatakse siis varsti selle järele. Tänu neile töötlusile loodan mina šotis elada veel palju aastaid pärast oma surma.“

Järgmise aasta jaanuaris palub helilooja oma šoti töötelijat, avaldada laulu „Šoti sinised kellad“ töötlus üksikväljaandena ja pühendada see kuulsale lauljannale Gor-

don'ile, „keda mina, ilma teda isiklikult tundmata, ta kuulsuse pärast väga austan“.

India taskurättide uue saadetisega sooritas Thomson kummalise vea. Haydn kirjutab juulis 1803: „Täna Teid, armas sõber, taskurättide eest, mis on väga ilusad, eriti need, mis on määratud minu vaesele naisele, kes juba kolm aastat puhkab halja muru all.“

Ilusat vahekorda kahe mehe vahel iseloomustab järgmine Haydn'i kiri maikuust 1804: „... Lõppeks saadan ma Teile šoti laulude resti, mis mulle palju vaeva valmistas, kuna olen viimasel ajal väga haiglane. Siiski loodan, et nad teile rõõmu valmistavad; aga 74-aastasele mehele läheb maailma rahuldamine raskeks. Kuidas lood ka ei oleks, aga olen kõik teinud, et mitte peustada oma armast sõpra. Varsti saadan mina Teile oma büsti „per la vostra cara a bella figlia“, kelle kätt mina suudlen. Jumal õnnistagu teid kõiki; ma armastan Teid ja austan Teid, kuigi minul ei ole au Teid tunda. Soovige minule tervist. Olen ja jään, armsaim sõber, Teie alandlik, avameelne sõber ja teener.“

Veel kõrges vanuses jutustas Thomson, et ta Haydn'ile võlgneb tänu „oma pika elu paljude õnnelike tundide eest“. Ta laskis šoti laulud üksikult raamida ja kattis nendega oma magamistoa seinad.

Kokku töötles Haydn Thomson'ile 232 laulu. Kirjadele, mis Thomson pieteetlikult laskis kokku kōita ja mis praegu leiduvad British Museum'is, on lisatud sedel üksikute summadega, mis pikapäale on makstud heliloojale. Kogusumma oli meie rahas ligi 9.000 krooni — tõepoolest suur summa. Haydn'ile ühe oma kunsti kõrvalharu arvel.

Fritz Erckmann.

Ooper ja kontserdid

Tallinn.

Uues lavastuses tuli „Estonias“ ettekandele G. Puccini ooper „Tosca“. Siin oli tehtud võrdlemisi rohkesti mitmesuguseid muudatusi nii muusikaliste ja mänguliste taotluste, dekoratiivse külje kui ka tegelaste koosseisu poolest.

Lavastajana H. Uuli on viinud läbi rea värskendavaid ja teose ilmekust tõstvaid võtteid. Stiililisest küljest näeme režissööri rohkem lähenevat ooperliku mängulaadi alustele. Enam hoiduda tuleks aga kõnehääliitsuslikest sisselülitustest viisikäigus, milline rakendus kahjustab muusikat ning ühtlasi ka ooperit tema terviklikus väljendavuses.

„Tosca“ etendustelt O. Tiedeberg on meile tuttav juba varem. Käesoleval puhul ta saavutas endisest veelgi paremaid tulemusi. Ta laulis kandvusega ja kõlavusega ning andis selles temale küllalt sobivas osas üsna hääd mängulist sisu. Eriti väärib allakriipsutamist esinemine teises vaatuses.

E. Karrisoo Covaradossi osas tuli laululise küljega toime üsna meeldivaid tagajärgi pakkuvalt. Oma hää materjali väljarendamiseks ta on hakanud töötama põhjalikuma viimistlusega ja andma rohkem tähtsust ka madalamate registrite kandvamaks kujundamisele.

V. Veikat vokaalse küljega oli kõigiti hää. Võrdlemisi noore lauljana ta andis küllalt dramaatilist pinget ja oskas luua vaheldust tõusude ning mõõnade rakendamisega. Üldilmelt ta pidas kinni tüübi karmidest põhiomadustest. Ka mänguline pool mõjus elamu si andvalt. Kogumulje tingib kiitust uuele Scarpiale.

Angelottina tegi J. Villard häämeelt, kuna ta vokaalse küljega ja raske mängulise osaga tuli toime õige edukalt, avastades endas järjest rohkem artistikalduvusi. Samuti võib noorele J. Pillerile soovida õnne tema debüüdi puhul. Sobivalt andsid lühiosi T. Puks ja A. Tamm.

Üldine ettekanne V. Nerepi juhatusel viidi läbi kindlajoonelise ja üsna tasakaalulise arenguga. Vaid teise vaatuse alguses lavatagune koor tungis pisut esile. Lõpuvaatuse peaosalisel polnud veel päris põhjalikult suutnud süveneda koosmängu üksikasjusse, mis käesolevas kohas ongi õige raske ülesanne. Kogumulje ooperist jäi meeldiv.

*

Hooaja teist sümfooniakontserti juhatab kuulus vene helilooja Igor Stravinski, kes on tuntud ka dirigendina. Oma esmakordse külaskäiguga ta tõi kaasa ka uudset repertuaari. Nii Čaikovski kolmas sümfooniagi kuulub meil erakordsuste hulka. Autori tuntud kallakust see teos läheb lahku helge-

Žarž IGOR STRAVINSKI' st

mate ja kergemate meeolude tõttu. Ettekanne oli natuke pinnaline ja tempodelt pisut äge. Öhtu parema osa moodustas Stravinski enda teoste täitmine. Siin juba kuulsime hästi täpsustatud ja varjundatud ettekannet, mis ületas ootused. Samuti pakkus suurt huvi esitatud heliteoste sisuline külg oma ilmelaadi, värvikuse ja liikumusliku pinge poolest. Solistina astus üles noor pianist S. Sulima-Stravinski, kes oma osa sooritas hää tehnikaga ja sisukalt, kindla koosmängu juures.

Oma tuluõhtu puhul korraldas „Estonia“ teatri orkester sümfooniakontserdi, kusjuures esineli dirigendita. Vaatamata asjaolule, et juhatajata mängimine pakub ikkagi piiratud võimalusi orkestrile, sooritati kaunis nõudlikult valitud kava õige hääde tulemustega. Erilist väljatõstmist tingib Dvoraki viienda sümfoonia ettekanne, mis viidi läbi üle ootuste tõusva eduga. Võis tunda, et asja parema kordamineku kasuks oli tehtud hoolsat ja püüdlikku tööd. Ladusasti viidi läbi Mozart'i avamäng „Figaro pulm“. Rohkem raskusi tuli võita Wagner'i „Tannhäuseri“

Foto Parikas.

J. Villard „Tosca“ Angelottina

elmänguga. Solistidena esinesid S. T o b i a s — harf, H. S c h ü t s — viul ja A. S c h u t i n s k i — flööt. Needki ettekanded olid andud osaliste parima vastutusvõimega.

Estonia Muusika Osakond pühitses oma 25. aastase tegevuse juubelit piduliku kontserdiga. Selleks puhuks oli koori koosseisu suurendatud, eriti meeshääle suhtes, luues nii vajalise tasakaalu. Koor uuendatud ja värskendatud kujul kõlas hää sobivusega. Kava oli valmistatud ette hoolsasti, järelikult ka tulemused pääsesid mõjuvuseni. V. N e r e p i juhatusel anti laulud rohkete varjunditega ja enesekindla rakendumisega. Nagu koor, nii ka solist O. R o o t s kandis ette eesti autorite teoseid. Ta näitas ennast jällegi peenelt viimistletud tehnikaga pianistina ja andis tõlgitsemisel helitöödele ka ilmekat sisu.

Raudteelaste Kultuur-Haridusühing „Rauddami“ segakoor pühitses kontserdiga 15. aastase tegevuse juubelit. See koor on kasvanud teovõimsaks lauluüksuseks hilisematel aegadel ning just K. L e i n u s e energilise juhtimise all. Seegi kord arendati eeskava täitmist hoogsa käsitlusega ja ilmutati oma koosseisu tublisid vokaalseid suutmisi. Puhatal kujul eesti helitöödest koosnevas kavas leidis võrdlemisi õige rohkesti üsna uudseid ning seejuures väärtuslikke palasid. Solistidena astusid üles L. A n t o n — klaver, A. P a p m e h l — viul ja P. I n d r a — orel; viimane sooritas ka klaverisaated.

„Eesti Laulumeeste“ kontsert E. Aava juhatusel mõõdus edukuse tähe all. Koori kõlavus on muutunud sulavamaks. Lauldi silmapaistvalt kindla distsipliiniga ja anti tõlgitsemisel õige rohkesti ilmevarjundeid. Temperamentse ning energilise juhataja järgi kaldudes omab koor tüseda, meheliku avaldumisjoone. Tuntuma repertuaari kõrval leidis kavas samavõrd uudemaid palasid, hää sisuga. Solistina E. K a r r i s o o l kõige paremini õnnestus „Boheemi“ aaria. A. K a r j u s avaldas ennast silmapaistva čellistina nii oma arenenud tehnilise küljega kui tõlgitusega. Saatja ülesandeid täitis T. K o c h sobivalt.

Huvitavaks ürituseks oli A.-S. Johanson Paberivabriku Laulukoori kontsert. Selle pere keskel on koostatud umbes 40-liikmeline segakoor, millist juhatab V. T o o m i n g a s. Enamikus XI. üldlaulupeo paladest moodustatud kava kanti Prantsuse Lütseumi saalis ette puhta kõlavusega, pannes rõhku ka tõlgitusslike nüansside rakendamisele. Loodetavasti siit kasvab juure uus edukas esindaja koorilaulu alal, täiendades vastavalt koosseisu ja võites järjest kätte peensusi. Solistina laulis E. C h r i s t i a n s e n, saatis H. M a l m.

Iseseisva kontserdi andis koloratuursopran A. J u u r u p, keda Tallinnas esmakordselt kuulsime ligemale kolm aastat tagasi. Nagu meenub, ta tookord tundus praegusest paremana. Nüüd on nagu kajastamises sigenenud juure mõningaid takistavaid tegureid. A. Juurupil ei puudu omajagu laulu-tehnilisi oskusi, kuid need nõuavad veel edasist kujundamist. Kontserdi esimene pool arenes sisult tuimemini, teises jaos aga pakuti rohkem ilmekust ja mõned palad õnnestusid üsna hästi. Tubliks saatjaks klaveril oli P. P. L ü d i g.

Ed. Visnapuu

Valga.

28. novembril „Säde“ saalis seltskondlikkude organisatsioonide poolt korraldatud Valga III rahvuspäeva kava muusikalise osa täitsid Valga Kaitsemaleva puhkpilliorkester R. K i v i m ä e juhatusel ja Valga ühiskümnäasiumi segakoor F. K l e m e n t i juhatusel. Kava koosnes ainult eesti helitöödest.

4. detsembril korraldas Valga Meestelaulu Selts „Säde“ saalis oma järjekordse iseseisva kontserdi. Solistina oli kaastegev R. J õ k s Tartust. Koor V. R o i asjatundlikul juhatusel pakkus rea laule, päämiselt eesti helimeistrite loomingust, millised korralikult esitati ja soodsalt vastu võeti. Koor on saanud paari kuu jooksul häälesäade õpetust muusikakooli lauluõpetaja H. K i k e r p i l l i juhtimisel, kuid lühikese aja tõttu ei ole see veel suut-

Välismaa kriitikaid Akadeemilisest Meeskoorist

Nagu lugejaile juba teada, kontserteeris Akadeemiline Meeskoor R. Ritsingu juhatusel käesoleval aastal Kesk- ja Põhja-Euroopas, saades kõikjal suure tähelepanu ning väga sõbraliku vastuvõtu osaliseks. Kuna koor esines välismaal üliõpilaskonna esinduskoorina ja eesti laulu representandina, siis on loomulikult väga huvitav ning tarvilikki teada saada välismaiste muusikakriitikute arvamusi ja otsuseid. Kõiki arvustusi on puht-tehnilistel põhjustel võimata ära tuua, sel poleks mõtetki, kuna nad kõik üsna sarnaselt ja erandita tunnustavalt hindavad koori ning ta juhatajat. Seepärast toome vaid mõned väljavõtted nõudlikumailt arvustajailt.

Läti helilooja ja muusikaarvustaja J. Graubinš kirjutab „Briva Zemes“ 1. juunil muu hulgas järgmist: „Eesti kontserdil kuulsiime palju ilusaid laule. Koorijuht Richard Ritsing laulude tõlgitsemisel algusest kuni lõpuni näitas maitserikast tagasihoidlikkust ja töösse süvenemist. — Lauljad ja koorijuht, sõna otseses mõttes, maeti täiesti lilledesse.“

Janis Zalits ütleb 1. juunil „Jaunakas Zinases“:

„Lauljad-üliõpilased — noored, samuti noor nende muusikaline juht Richard Ritsing, noored ka mõlemad solistid. Kuid kuuldes selle mitte suure, aga distsiplineeritud koori laulu, veendusime kohe, et töö on tehtud vanade hääde traditsioonide vaimus. — Kava esimeses osas kuulsiime juba hästi tuttavaid A. Lätte ja Tobias's'e laule,

samuti nooremate töid. Hästi õnnestunud on A. Karindi „Talvine õhtu“ ja R. Ritsingu „Oh, sõbrad, ei lase ma öelda“. Kontserdi teine osa erines oma sisult ja tehniliselt struktuurilt. Tundeliselt kaunid, eriti nüansiliselt delikaatsed olid M. Saare laulud.

Koori juhtimisel Richard Ritsing esines tundeüllase, intelligentse kunstnikuna. Tema žest lihtne, kuid leiab kooriga hää kontakti. Hääled hästi ühte sulatatud ning koori kõla pubas.“

V. Darzinš kirjutab „Rits'is“: „Olguigi, et koor pole arvuliselt väga suur (umbes 40 lauljat), koosseis häälte suhtes on aga väga võimas ja ühtlane. — Koorijuhi ning helilooja Rich. Ritsingu isikus on koor leidnud enesele kiiduväärse šefi.

Nii meil kui ka eestlastel on oma lemmiklaulud — „nurgakivid“, sellega seoses tahaksin nimetada eriti kaht šedöövri, nimelt Tobias's'e humoristlikku „Varast“ ja Saare sügavpoeetilist „Hällilaulu“, mis on eesti kooride külaskäikudest ka meil „populaarsed“. Mõlemaid tuli korrata. Samuti on kiiduväärt meloodiliselt ja harmooniliselt omapäralt Vettiku „Öö“, V. Kapi hoogne „Vasarad“, lõpuks koorijuhi enda huvitav „Oh, sõbrad, ei lase ma öelda“, mis on üks eesti silmapaistvamaid ja iselaadsemaid oopuseid.

Kontsert, mis algas Läti ja Eesti hümnidega, saavutas suure edu. Sületäie roose, mis kaunistatud rahvusvärvidega, oli saatnud riigipresident dr. K. Ulmanis.“

nud tulemustes tähelepanavamalt avalduda. Koori koosseisu praegu kuulub 40-ne laulja ümber, milline küllaldase kõlajõu saavutamiseks on pisut väike. Loodetavasti tulevikus koosseis suureneb. Praegu on kooris märgata arenemise hoogu ja tõusu tendentsi.

Tenor R. Jõks oma ilusatämbriilise häälega ja ilmeaga ettekandega sai väga sooja vastuvõtu osaliseks ja kuulajate tungival nõudel pidi andma rea lüspalu. Kavas olid peamiselt aariad oopereist ning paar soome ja eesti laulu.

Kontsert oli kõigiti tähelepandavaks muusikaliseks sündmuseks, eriti R. Jõksi esinemise tõttu, kuid sellele vaatamata oli kuulajaid üsna hõredalt, — liigne tõendus muusikahuvilise publiku vähesusest Valgas.

11. detsembril oli ühishümniaasiumi saalis Kunstiselti segakoorilt jõuluõhtu nime all

korraldatud kontsert, mille kava koosnes peamiselt XI. üldlaulupeo lauludest. Ettekandeleidsid keskmiselt kogunenud kuulajailt soodsat vastuvõttu Juhatas F. Klément.

12. detsembril toimus ühishümniaasiumi saalis muusikakooli viiuli- ja klaveriklassi õpilaste õhtu, kuna lauluõpetaja ei pidanud seekord võimalikuks lühikese ettevalmistuse tõttu oma õpilasil lasta esineda. Õpilasohtu tõendas, et muusikakoolis tehakse tööd kõigile majanduslikele raskusile vaatamata asjatundlikult ja edukalt. Eriti märkimisväärne oleks viiuliklassi vanema õpilase (R. Sepa) esinemine, kes kõigiti nauditavalt esitas F. Mendelssohn'i viiulikontserdi (e-moll). Kuulajaid — eriti noorsugu — oli üsna rohkesti.

F. K.

Riia vene lehe arvustaja (Segodnja Večernost, 31. mail) mainib oma arvustuses järgmist: „Tartu akadeemiline koor jättis oma esinemisest Konservatooriumi saalis väga häa mulje nii häälte koosseisult kui ka distsipliinilt muusikaliste ülesannete täitmisel. Koor avaldas end paindava instrumendina tema juhi Richard Ritsingu kätes. — Aga ka kõik teised programmi numbrid täitis koor täiuslikult, hingelise rikkuse, dünaamiliste varjundite mitmekesiduse ning suure intonatsioonilise puhtusega ja rütmikindlusega.“

Oslo „Arbeiderbladet“ 18. juuni numbris toob pika arvustuse, kus üteldakse: „Kõik koori häälerühmad on eriti ilusasti kokku lalunud, mistõttu akordid omandasid mõnusa orelvi pehme ja ümmara metsasarve kõla. Dirigent R. Ritsing on hästi koolitatud muusikakunstnik, ta valitseb kergusega ja tähelepandava täpsusega oma koori helitööde nüansseerimisel ja tõlgitsemisel. Seepärast õnnestusid koori karakteristikult viimistletud ettekanded prefektiselt...“

Norra kõige valjem ja nõudlikum arvustaja Arne van Erpekum Sem kirjutab „Tidens Tegn“ 17. juuni numbris: „Rõõm on kahekordne, kui vaimustus tuleb puhtast südamest ja teesklemata etsekoohesusega võib tarvitada superlatiive. Seda võib ütelda eesti üliõpilaste koori kohta. See on suurepäraselt kokku lalunud meeskoor, kes omab nii ilusa kõla, missugust harva kuulda. Koori saavutised annavad tunnistust kõrgest kunstikultuurist ning juhataja R. Ritsing näitas, et ta on väljapaistev dirigent ja muusik ning vokaaldirigent. Koor lalulis haruldase pretsisiooniga ja kõlalise meeldivusega ning tuletas tihti meele oma instrumentaalse kõlamõjuga Dooni kasakate koori, kuid ületas viimast muusikalise kultuuri ja kunstilise maitse poolest. Esitatud laulud seisavad kõrgel nivool, nende koorisäade on väljapaistev. Neid peaksid meie meeskoorid värskendamise ja rikastamise mõttes oma kavadesse võtma...“

„Aftenposten“ arvustaja Reidar Mjøen märgib oma arvustuses järgmist: „Selle küllaliskoori häälekõla on haruldaselt häa, täis ilu ja selgust, kõik häälerühmad tasakaalustatud ilusate tenorihäälte ja jõuliste alumiste häältega. Ettekanded R. Ritsingu juhatusel näitasid väga peent laulukultuuri ja maitserikkust, hääd muusikalist arusaamist. Juba kohe algul oli selge, et meie ees seisab kvaliteetkoor. Ka programm oma 10—12 komponisti nimega köitis huviga tähelepanu...“

Arvustaja Pauline Hall kirjutab „Dagbladet“ 17. juuni numbris: „Kui eesti üliõpilaskoor Akadeemiline Meeskoor, kes eile lalulis aulas, oleks meid külastanud paremal ajal, siis oleks kindel, et ei oleks jatkunud

ühest ainsast kontserdist, vaid pidanuks oma edu jätkama mitme kontserdiga. Eilne kontsert arendas ja laiendas meie muusikalist horisonti... Koori muusikaline kultuur seisab kõrgel tasemel. Noor dirigent R. Ritsing oskab kasutada oma koori ilusaid hääli osavasti, ta omab terava kuulmise nüansseerimiseks, mis tuli kasuks iga numbri hüvangule. Tema vaba ja küps juhatamistehnika avaldas harukordset juhiannet. Koori kõla levis elastselt ja noorusliku värskusega. Akadeemiline Meeskoor saavutas suuri võite ning teda krooniti rikkalikult...“

Helilooja Thorleif Eken avaldas oma arvustuses „Oslo Nyhets & Avertissementsblad“ 17. juuni numbris: „Dirigent R. Ritsing on häa meeskoori-komponist... Akadeemiline Meeskoor omab ainult häid hääli ja dirigent R. Ritsing oskab neid esmajärgulisi mõjuvahendeid kasulikult käsitada... Koor evib delikaatse fraseerimis- ja nüansseerimisviisi, kusjuures erilist tähelepanu väärrib pianissimo...“

Arvustaja Ulrik Mork märgib ajalehes „Nationen“ (17. juunil) järgmist: „Eile oli aulas väljapaistev, tūse üliõpilaskoor... ülihää dirigendi R. Ritsingu juhatusel... Iga koorilaul tõi meile midagi köitvalt huvipärast, kuna neid esitati rikkalikult varieeritud väljendusega ja akadeemilise kultuuriga. Noorele dirigendile tegid tema lalumehed au tänu tema enese diskreetsele ja väga sümpaatsel juhatamisel... Koori paremad numbrid olid A. Lätte fantaasiarikas „Pilvedele“, Vettiku ilus „Öö“, R. Ritsingu „Oh söhrad, ei lase ma öelda“, M. Saare võluv „Hällilaul“ ja tore pulmaviis „Hiir hüppas...“

Ka solistid esinesid igal pool väga edukalt ja said sooja poolehoidu ning häa arvustuse osaliseks. Nii näiteks kirjutas J. Zalits „Jaunakas Zinases“: „Solistidena esinesid laulja R. Jõks ja pianist V. Tilting, kes oma ettekandeis väljendasid tublilt muusikaalset distsipliini maitset ja tehnilist oskust“, ja Arne van Erpekum „Tidens Tegn“is: „Kontserdi keskosas lalulis R. Jõks rea laule ilusa ja kõlarikka... häälega. Hästi saatis klaveril V. Tilting, kes solistina esitas häa mõjuga ka mõne klaveripala.“

„Goethe'le ja Schiller'ile on luuletamine olnud kõrvalametiks, Liszt ja Brahms on kaua saanud komponeerida vaid teenistusest vabadel tundidel, Brahms pärast tantsumängimist. Ehtne Pegasus jääb seks ka rangides!“ (H. Kretzschmar.)

*

„Tõde on inetu. Kunst on meil olemas selleks, et meie ei hukuks tõest.“

(Friedrich Nietzsche.)

Meeskooride elu

TMS käesoleval hooajal.

Tallinna Meestelaulu Selts alustas käesoleva aasta sügisel oma 23. tegevusaastat. Töö algas hoogsalt ning kõik arenes harilikku rada. Septembris külastas Tallinna ja oli TMS-i külaline Norra meeskoor „A'Capella“ Oslost. Külalised võeti väarikalt vastu, kinnitati endist sõprust ja mälestati neid elamusi, mis käisid kaasas ajaga, mil TMS külastas Norrat. Sügiskontsert on möödunud ja eelmise aasta eeskujul on peetud Jaani kirikus ka jumalateenistus möödunud tegevusaasta kestel surma läbi lahkunud liikmete mälestamiseks. Samuti on ilmunud eelmiste aastate eeskujul ka „Aastaraamat“. Seltsi juhatus esimehe J. Reintaluga eesotsas on vanas koosseisus pääkoosoleku poolt tagasi valitud ning aruanne vastu võetud ja eelarve kinnitatud. Seega on kõik kõige paremas korras ja tegevus läheb endist rada edasi. Nüüd on ettevalmistusel XI üldlaulupeo kava, kuna uuel aastal algavad juba kontrollproovid, mida korraldab Lauljate Liit. Samuti on ka ettevalmistus käimas seltsi aastapäeva balliks, mis toimub 12. veebruaril ja kus pääle seltsi meeskoori esineb ka seltsi orkester, kuhu kuuluvad samuti TMS-i liikmed. Sagimist ja tegemist on meestel nii palju, et pole nagu tähelegi pandud, et koorijuht on äkki peajao pikemaks kasvanud.

Mida see siis tähendab?

See tähendab seda, et kasvult peajao pikem mees on uus koorijuht J. Tamverk, kes on ennemgi TMS-iga töötanud.

J. Tamverk'i sünnikohaks on Haapsalu. Lõpetas Tallinna Konservatooriumi kompositsiooniklassi 1928. a. Rikastanud lühikese ajaga meie muusikaliteratuuri nii instrumentaal- kui ka vokaalhelinditega. Tema suurimaid seni loodud teoseid on kantataat „Ükspäinis“ ja oratoorium „Taavet ja Koljat“, mille TMS kandis ette 1934. a. J. Tamverk oli ise see, kes „Taavet ja Koljati“ noodipuldiks „lahinguid“ löi ja võitjana „lahinguväljalt“ lahkus. Lisaks kõigele kuuleme, et J. Tamverk on koorijuhi tööga ka koolipölvtes tegelenud, nii et kui kõik kokku arvata, siis on ta ligemale 15 aastat muusikaga kokku puutunud. Viimased aastad oli ta Tartus Pedagoogiumi muusikaõpetajaks ja juhatus Tartu Naislaulu Seltsi koori. Asudes TMS-i koorijuhiks, võib arvata, et J. Tamverk jääb sama „pikaks“ meheks kui praegu.

Sagimine ja tegemine TMS-is käib hoogsalt ja asi edeneb, sest koorijuht on pikk mees ning taktilöömist näeb nüüd hästi selle tõttu ka mõni lühema kasvuga mees.

TMS-i V. aastaraamat.

Tagasisivaatena möödunud 1936—1937 tegevusaastasse, ilmus hiljuti Tallinna Meestelaulu Seltsi V. aastaraamat. Soliidne ja sisurikas väljaanne, mille toimetanud TMS-i arhivaar G. Loorits, annab ülevaatliku pildi seltsi möödunud elavast ja töörikkast tegevushooajast. Ilustatud paljude piltidega ning omades aastaraamatu kohta päris lugupeetava lehekülgede arvu, osutub teos ainulaadseks väljaandeks eesti laulukooride juures. Kuna läinud tegevushooajal möödus 10 aastat TMS-i esimese koorijuhi ja auliikme K. Tärnu surmapäevast, on ka seltsi aastaraamat osaliselt pühendatud oma unustamatu ja armastatud juhi mälestusele.

Kunstilisest küljest võib TMS rahuldustundega möödunud hooaega tagasi vaadata, samuti majanduslikust. Seltsi tulude-kulude aruanne 1936/37. a. kohta on tasakaalus. Kr. 4.952,68. Uus eelarve on seltsil 1937/38. tegevusaastaks ettenähtud Kr. 4.600.— suuruses.

TMS-i perre kuulusid möödunud tegevushooajal 699 liiget, neist auliikmeid 18, sõprusliikmeid 59, lauluveteraane 14, tegevliikmeid 169 ja toetajaliikmeid 439.

Seltsi juhatusse kuulusid möödunud hooajal: esimees — auliige ja lauluveteraan J. Reintalu, koorijuht — G. Ernesaks, abiesimehed — toetajaliige A. Veiler ja tegevl. J. Tinn, sekretär — tegevl. H. Puskar, abi — tegevl. K. Koljo, laekur — lauluveteraan A. Dreverk, abi — tegevl. E. Kokker, majandaja — tegevl. T. Mutsu, abi — tegevl. A. Künkmaa, arhivaar — tegevl. A. Loorits.

Seltsi liikmeskonnast lahkus möödunud tegevushooajal surma läbi 12 liiget.

Pärnu Helikunsti Seltsi meeskoori

sügisene tegevusperiood oli väga intensiivne. Esineti rohkesti maakonna keskusis ja mitmesugustel avalikel pidustustil ning aktusil. Novembris võeti vastu sõpruskoor — Akadeemiline Meeskoor Tartust. Detsembri algul tähistas koor seltsi 17. aastapäeva noorliikmete piduliku vastuvõtuga ja koosviibimisega.

Koori koosseis kõigub 40 laulja ümber. Kui varematal aegadel Pärnus intelligents hoidis meeslaulust millegipärast eemale, siis nüüd ollakse sellest „pahest“ vabanemas. Viimasel ajal koori astuvaist isikuist kuulub enamik haritlaskonda. Koori kunstilisele arengule mõjub aga pidurdavalt asjatundlike häälesaadjate - laulupedagoogide puudumine Pärnus.

Koori talvises ja kevadises tegevuskavas on ette nähtud laiemaulatuslik iseseisev kontsert „Endlas“ ja külaskäigud naaberlinnade kooridele ühes vastavate esinemistega. Pärnu meeskoori juhiks on juba mõnda aastat organist Ed. Soodla. **B. P.**

Nõmme Meestelaulu Seltsi koosolek.

22. novembril pidas Nõmme Meestelaulu Selts oma järjekorralist koosolekut, millest oli seekord osavõtjaid kogunenud õige roh-

kearvuliselt. Koosolekut juhatas notar R. Tikman. Koosolekul kinnitati aruanded ning valiti uus juhatus koosseisus: esimees Th. Lambert, juhatusliikmed J. Sunts, A. Kõgel, J. Roosa, E. Sädeme, ja J. Väli. Revisjonikomisjoni valiti R. Tikman, J. Kirrepe ja A. Arak.

Seltsi mottoks kinnitati: „Elada, laulda, ustavaks jääda sulle, kodumaa!“

Läbirääkimiste osas puudutati elavalt ruumide küsimust, mille juures tunnistati hädaliseks rahvamaja ehitamine Nõmmel.

Kutsemuusikute elu

Vestlus meie suurima sümfoniaorkestri liikmetega

Ilmselt veel äsjalõppenud Stravinski kontserdi mõju all, talvisel õhtul koju sammudes, alles silme ees hiilgava saali poodium, kiiduavaldusi vastu võtva dirigendiga ning tema seljataga istuva orkestriga, kõrvus Stravinski suurematud helendid, tekkis äkki omapärane mõte.

Küllalt mällu kulunud on juba sama pilt, nii et seda kinnisilmi alati võid vabalt näha, tuttav see saal juba sadandeist, võiks ütelda rohkemaistki kordadest detailideni, tuttav publikki, tuttavad kiiduavaldusedki, ainuke vahe, et neid vastu võttes kummarduv inimkogu dirigendipildil on erinev. Täiesti tähelepandamatuks tema kõrval jäävad aga nood, kes igal kontserdil istuvad või seisavad oma orkestripultide taga, kes sääl aastakümneid juba istunud, ning kes meile nii mällu jäänud, et neid tihtipäälle peame nagu mingiteks „Estonia“ kontsertsaaliga kaasakäivaiks ilustusiks. Nad on iga kuulsa ja vähemkuulsa dirigendi edu ning auavaldusi kuulnud ja seejuures täiest hingest alati kaasa võidelnud, kuid ometi tagaplaanile jäänud. Veel hullem on aga nende seisukord teatrietenduste ajal, kus nad meie eest nagu maa alla peidetuina ja säält nagu mingid imevaimud meile helisid üles võluvad.

Ja tekkiski mõte: kui õige läheks ja kuulaks korra veidi nende elust, nende tööst ja päevamuredest, ning nende arvamistest. Küllalt on tehtud igasugu jutuajamisi kuulsate ja vähemkuulsate dirigentidega; kui oleks äkki nii ebaviisakas ja teeks ka neile ühe kutsumata visiidi.

Järgmisel päeval sammu „Estonia“ poole säädes ning end uksest sisse poetades kuuled, et orkester parajasti ongi kohal, kuna teatris käib proov. Just algas vaheaeg, nii siis paras moment.

Astud ruumi, mis määratud orkestrile puhkeks töö vaheajal. Imelik pilt avaneb,

õigem küll: ei avane midagi, päale paksu suitsu. Vaatad ja pilgutad silmi, mis vägisi veele kipuvad, ning siis hakkad alles midagi nagu läbi udu seletama. Pikapäale, kui juba mõni minut silmi oled harjutanud, võid mõnda kogu läbi udu tundagi. Kõik ju tuttavad näod. Naeratud muidugi viisakalt ning hakkad asja taipama, kui silmitsed orkestrile töövaheajaks määratud puhkeruumi, mis on tosin meetrid pikk, mõned meetrid lai ning kõrgust vaevalt püstiseismiseks.

„32-mehelisele koosseisule näib siin ruumi poolest nagu veidi kitsavõitu,“ tähendan.

„Ah, oleme siia hääld tahtmisel alati ära mahtunud,“ naeratab lähemalseisja leplikult.

Muusikud naljatavad, et olevat väga tulus: igal mehel jatkuvat vaheajaks täpselt poolest liitrist parimate paberosside poolt „desinfitseeritud“ õhust, ning koid, noh need olevat riietest igavesti läinud. Keegi naljahammast viskab koguni vahele, et ega vist enne siia ventilatsiooni ei saa, kui võistluses orkestri liikmete surevuse ja uute jõudude vabritseerimise vahel surm võitjaks ähvardab jääda. Varem polevat mõtet, kuna noortele pidavat ruumi tegema. Ent mõnes mõttes jubedas naljas leidub oma tõetera, kui kuuled, et surm tiisikuse näol orkestri seast peagu igal aastal mõne kolleegiga igaveseks jalutama läheb.

Kui seletad oma tuleku põhjuse, tõmbavad mehed muigele.

„Mis nüüd meie, välismaa kõrval?“ kuuled siit ja säält. Räägitakse, et Soomes šveitsi oma palka meie kontsertmeisteri palgaga uhkesti kõrvutada võib, kõnelemata kauge-
mast Euroopast, kust meile ikka eeskujusid armastatakse näidata.

Ja hakkad tahtmata selle üle mõtlema ning paralleele tõmbama, kuna oled teadlik meie orkestri kunstilises tasemes nii oma kodumaa kui kuulsate välisdirigentide hin-

nangu järgi. Kuid pole midagi parata. „Meie olud,“ lohutavad end muusikud ise hääsüdamiselt. „Peab läbi ajama!“

Pöörad jutu möödunud kontserdile, ning mehed lõovad muhelema. Stravinski jäänud päälle kontserti väga rahule, imetlenud, kuidas üldse 4 prooviga tema töid sääraselt võidi ette kanda. Ning tõenduseks näidatakse mulle orkestri päevikut, nagu oleksin mõni uskumatu Toomas, kus Stravinski omalt poolt „Estonia“ orkestrile päälle kontserti kirjutab: „Sõidan Tallinnast suure kahtsusega. Siin muusikud armastavad muusikat suure eduga. Suur tänu Teile selle eest!“ Lehitsedes veidi orkestri päevikut, märkad üllatuseks, et sarnaseid ning palju soojemaid ja südamlikumaid sõnu on peidetud siia kaante vahele küllalt, tänutäheks säärastelt meestelt, nagu: Bjerdjaev, Coates, Malko, Baton, Sebastian, Couper, Stupka j. teised.

Nii märgib Coates: „Imestusäratav kontsert, mõlemad sümfooniad said suurepäraselt mängitud. Tänan kõiki oma kollege!“ ja Paul Breisach: „Musitseerimine eeskujuliku „Estonia“ orkestriga oli mulle ainult suureks rõõmuks. Tänan südamest kõiki ja rõõmustun juba jällenägemise üle,“ jne. jne. Neid kõiki loetella oleks võimatu. Tarvis vaid korraks heita pilk eesruumis seinale, kust sulle Bjerdjaev, Dobrovin, Baton, Malko, Coates ja teised vastu vaatavad. Lugesed piltide alt nende pühendusi ka „Estonia“ orkestrile, tunned kuidas sul aukartus tõuseb nende lihtsate meeste ees, kes siin suitsu sees oma mõnda minutit kestvat vaheaega leppivalt häätujuliselt maletades ning vesteldes mõõda saadavad. Ning meenutades eilset kontserti, küsid, et kas siin peres väsimust ei tuntagi?

„Harjumus,“ naerdakse, „siin ollakse tööga harjunud, nädalas oma 6—7 muusikatendust, siis ooperite ja operettide proovid, sümfooniad veel päälekauba, ega tänagi enne kella 5 minema jõua, õhtul veel „Tosca“, nii, et tööpuuduse üle just nuriseda ei sa!“

„Noh, aga millal siis puhkate?“ Vastuseks ainult naer, ent siiski pagana tõsine naer!

Tuju nagu kaob kuidagi ning tunned, kuidas välismaiste, meil kõrgeks kiidetud ja imetletud orkestrite töötulemused su silmis tasapisi madalamale hakkavatsi vajuma. Teed kähku teist juttu, ning pärid kuidas mehed ka ise kontserdiga rahule jäid?

„Ei noh, tegime, mis võisime,“ on vastus. „Muidugi, ega me Kussevitiski või Berliini Filharmoonia sajameheliste orkestrite vastu küll ei saa. On ikka suur vahe, kas mängivad 30 meest või 100. Päälegi nende instrumentid!“ — ning lüüakse käega. „Meile ju säetakse alati välismaa orkestripillide tooni ilu ja puhtust eeskujuks, ei küsita aga kunagi, mida ka säärased instrumentid maksavad.“ Ning selgub, et „Estonia“ orkestris vaid paar-kolm meest oma pillide kvaliteedi poolest „euroopaliku“ tasemeni küünivad. Nende omanikud on aga ka kõikjal kadestatud mehed, ning pillid meie orkestrantide tavaliste torude ja karpide seas tõelised imeloomad, keda isegi provitsist vaatamas käiakse.

„Estonia“ teater on siin küll oma võimuluste piirides püüdnud aidata, andes ilma protsentideta pikemaajalist laenu instrumentide ostuks, ent see on ikkagi tilk vett. Teiseks on siin seni ka puudunud järjekindlus. Peagu igaüks on ostnud omale instrumendi ise vabrikust, kuna igaühel oma erinev majanduslik kandejõud; selle all muidugi kannatab ideaalse helipuhtuse saavutamine. Meie orkestri minimaalsete palgaolude juures siin paranemist nii pea oodata küll pole. Välismaa olusid selles asjas meie omadega kõrvutada oleks aga lausa piinlik, mõteldeks, millistes oludes meil tööd tehakse, ning siiski milliste tagajärgedega! Ütled kiiresti „Hääd aega!“, surud kübara pähe rutem kui muidu, ja meenutad hiljuti välismaalt tagasi saabunud üht meie noorema põlve heliloojat lausuvat: „Õppisin meie orkestrit õieti hindama alles välismaal, kuna minu helitöö kohapääl ühetunnilise prooviga esitati parimini kui välismaal suuremates ja kuulsamates koosseisudes kuuettunnilise prooviga.“

M. K.

XI. üldlaulupeo teateid

Nagu kõigile kooridele korduvalt on teatatud, tulevad need koorid, kes XI üldlaulupeo ühelt eelproovilt puudusid, laulupeo tegelaste hulgast kustutamisele.

Esimesteks koorideks, kes eelproovilt puudumise tõttu on Lauljate Liidu juhatuse otsusel tegelaste hulgast kustutatud, on: Harku Haridusseltsi, Jüri Muusika Seltsi, Ranna Hariduse Seltsi, Ulila Hariduse Selt-

si, ÜENÜ Kavastu-Koosa osakonna, Kõnnu Hariduse Seltsi, Suru Hariduse Seltsi, Ulvi raamatukogu seltsi ja Isamaaliidu Tuhala osakonna segakoorid, kokku 9 koori 325 lauljaga.

Neile kooridele on saadetud igasuguseid teateid ja ringkirju samal määral kui teistelegi kooridele. Vaatamata sellele ei ole need koorid, välja arvatud Harku Hariduse

Seltsi segakoor, isegi kontroll-lehte lauljate nimedega ära saanud. Eelproovidest teatati neile kooridele mitmel korral. Enne eelproovi ei saanud aga neilt mingit teadet selle kohta, et nad sellest osa ei saa võtta. Pääle eelproovi saadeti neile järelepärimine, millisel põhjusel nad puudusid, ja paluti vastata kahe nädala jooksul. Ka sellele kirjale ei tulnud mingit vastust.

Neil põhjusil otsustas Lauljate Liidu juhatus need koorid tegelaste hulgast kustutada, kuid siiski anda neile võimaluse kahe nädala jooksul õiendust saata ja soovi avaldada tegelaste hulka tagasi võtmiseks, mis teostub sel puhul, kui Liidu juhatus ärajäämise motiivid leiab küllalt kaaluvad olevat.

Pühapäeval, 12. detsembril s. a. jäid halvade teelode tõttu eelproovid ära Pärnus, Võrus, Abjas, Rakkes, Rasinal, Iisakus ja Lihulas. Neile ringkondadele tulevad eelproovid arvatavasti jaanuarikuus. Täpsetest päevadest teatatakse lähemal ajal.

Uued eelproovid otsustati määrata Narva ja Elva ringkondadele, kuna neis esimesed eelproovid ebaõnnestusid seetõttu, et teede olud olid väga halvad.

Tallinna ringkondade eelproovid, mis olid määratud jaanuarikuus lõppu ja veebruari algusse, on edasi lükatud, kuna samal ajal toimuva prof. A. Kapi austamiskontserdi tõttu kooridest mitmed on selle ettevalmistusega seotud.

Kuni detsembrikuuni võttis Lauljate Liidu juhatus veel vastu üksikuid koore, millistel eelproovid ees seisid ja kel laulupeo kava oli õpitud. Alates 1. detsembrist enam ühtki laulukoori ega orkestrit üldlaulupeole ei registreerita. 1. detsembriks oli registreeritud kõiki kokku 19.335 tegelast.

XI üldlaulupeo mälestusmärgi kavandi saamiseks on välja kuulutatud võistlus, mille tingimused leiduvad teisel. Ühenduses sellega kerkis üles Lauljate Liidu juhatuses mõtte asuda soetama embleemi, mis võiks tähistada üldiselt meie üldlaulupeo naistegelasi seega jääks alatiselt tarvitusele, nagu seda on näit. spordiolümpiaadide embleem.

Üldlaulupeo tegelaste rahvariietumise asjus on moodustatud Riikliku Propaganda Talituse eestvõttel asutiste vaheline toimikond, milline hakkab mitmekülgset tööle, et võimalikult suur hulk üldlaulupeo naistegelasi tuleksid välja korralikes ja stiilipuhtates rahvariietes. Ilmub vastav teos, korraldatakse kursusi instruktoreite juhatusel, pee-

take loenguid jne. Lauljate Liit on algatanud mõtte, et igasse koori loodaks väike toimikond, milline oma kooris kannaks hoolt rahvariietuse eest ning peaks sidet Lauljate Liiduga, kus kogu küsimuse arendamine on antud Naiskooride Sektsiooni juhatus hoolde.

Lauluvälja ehitised on viimaste aastate jooksul seisukorda jäänud, kus nad vajavad põhjalikumat remonti. Sellega alustati juba novembrikuus. Esialgelt lammutati laululava ja kõrvalhoone te puuosad, et selgusele jõuda, kui suurel arvul on vajaline uut materjali muretseta. Ühtlasi on asutud kalkultatsiooni koostamisele, palju läheks maksuma kindlama laululava chitamine.

XI üldlaulupeo pidustuste ja eelproovide kava on üldjoontes vastu võetud. Selle järgi tuleksid koorid Talliuna kesknädala, 22. juuni hommikuks, mil on esimene pääproov. Sama päeva päälõunal oleks teine pääproov. Järgmisel päeval, Võidupühal, 23. juunil, hommikupoole proove ei ole ning lauljad oleksid vabad, et suurt paraadi jälgida ning kirikutes toimuvaist vaimulikest kontsertidest osa võtta. Rongikäiguks kogunemine algaks kell 13.30 ning liikuma asutaks kell 14. Muuseas arvatavasti võtavad rongikäigust osa ka Kaitseliidu üksused. Laulupidu algaks kell 16 avatseremooniaga ja kestaks umbes kella 19.30. Öhtul toimuks Võidupüha rahvapidu, mille lõpulik kava ei ole veel selgunud. Järgmisel päeval, s. o. 24. juunil, Jaanipäeval, oleksid hommikupoole pääproovid ja laulupidu algaks k. 16. Mis sama päeva öhtul toimub, ei ole veel kindel. Laupäeval, 25. juunil üldkooride esinemisi ei oleks, küll aga toimuks muid ettekandeid, nii rahvatantsude ja -komete ettekanne, mida arvatavasti teostab ÜENÜ, siis veel öhtul väliskoore kontsert „Estoonias“.

Kavas on võimalikud veel muudatused ja täiendused, vastavalt sellele, kuidas kujuneb üksikute alade teostamine.

Laulupeo propaganda on pandud liikuma. Selleks on palutud juhtiva jõuna Lauljate Liidu juure Riikliku Propaganda Talituse üldosakonna juhataja prl. E. Viirsalu, kes on välja töötanud propaganda lähema kava ja seda juba teostama asunud. Propaganda edukamaks läbiviimiseks moodustati organisatsioonide vaheline toimikond, mis pidas oma esimese koosoleku neil päevil ja võttis vastu mõningaid põhimõttelisi otsuseid. Üksikasjalisem kava selle kohta, mida üks kui teine organisatsioon saaks propaganda hääks korda saata, leiab arutamist lähemal ajal uuel koosolekul.

Jalgadega mängitav saatepill

Leiutaja oma saatepilli kasutamamas

V. Väandrast päritolev leiutaja Friedrich Voldemar Jansen on konstrueerinud uudispilli, mida võib nimetada bass-saatepilliks ja mida mängitakse nimelt jalgadega. Leiutist nimetab F. V. Jansen keelpilli pedaalliks, s. t. et tema on oreli pedaali üle viinud keelpillidele ja selle juure mõtelnud ka sobiva keelpilli. Üldse on pill varustatud kahe keelega mis kõlavad unisoonis. Pedaal on ase-

tatud pilli päale otse üle keelte. Pedaal täidab ka ühtlasi roopide ülesannet. Seega võib pedaalele astudes keele helisema panna vasaara löögiga. Kummagi keele tarvis on eripedaal. Seejuures on ette nähtud rõhuga noote võtta pahema jalaga. Mängija asub kõrgemal istmel, kuna pill on asetatud põrandale. Kaks keelt ja kaks pedaali võimaldavad kummagi jalaga tegutsedes tremolot teha.

Oluline uudispillis on, et mängija võib korrakahte mänguriista kasutada, nimelt — soolopilli ja bass-saatepilli, viimast muidugi jalgadega.

Bass-saatepill on tugeva selge kõlaga ja täidab oma otstarvet laitmatult. Tarvitada võib seda väikese, lihtsa orkestri juures näiteks tantsu saatemuusikaks. Nii võiski pilli esialgselt rahvapilliks nimetada. Pedaal-roobid annavad helisid veidi üle oktavi ulatuses.

Käesolev bass-saatepill on leiutajal järjekorras kolmas eksemplar, kuna kaks esimest ei rahuldanud teda. Pilli valmistajaks oli kohapääl tistler, kes muusikariistu seni valmistanud pole. Vaatamata mõningatele puudustele, on esialgne töö siiski rahuldavalt õnnestanud. Leiutaja aga tahab lasta uue eksemplari valmistada muusikariistade meistril kõikide muusika-tehniliste nõuete kohaselt ja käesoleva čello-möödu asemel tarvitada kontrabassi ulatust ning loodab saada täiesti rahuldava orkestripilli.

Leiutisega on tutvunud meie tuntuimad helikunstnikud ja muusika-eriteadlased ja tunnustanud leiutaja saavutist.

Leiutaja F. V. Jansen põlvneb J. V. Jansen'i suguvõsast Väandrast. Käesoleval ajal on ta V. Väandras põllutöölise, varem aga Pärnus elanud. Maaülasõja ajal sattus leiutaja Saksamaale vangi ja elas pärast sõda veel 4 aastat süäl, millist aega kasutas muusikaga ja muusikariistade alaga tutvumiseks. F. V. Jansen mängib orkestris klarnetit. A. P.

Raadioteateid

Riigi Ringhäälingu saatekavas on käesoleva muusikalise hooaja kestel huvitav tõsise muusika saadete sari — „instrumentaal-kontsert“, kus igal nädalal tuleb ettekandele üks kontsert vastavate seletustega. Sarja, mis algas 6. oktoobril, on võetud üldse 25 kontserti, millest 11 on juba läbi (enne jõuluid oli viimane 16. detsembril). Pärast pühi sarja II pool (14 kontserti) jätkub jaanuari teisest nädalast.

Avaldame selle sarja teise osa kava täie-

likult, et „Muusikalehe“ lugejail oleks aegsasti teada kontsertide järjekord.

12. Saint-Saens — čellokontsert, mängib August Karjus.
13. Rubinstein — klaverikontsert, mängib Dagmar Koker.
14. Čaikovski — viiulikontsert D-duur.
15. Saint-Saens — klaverikontsert, mängib Grete Tõnne.
16. Brahms — viiulikontsert D-duur, mängib Zelia Aumere.

17. Dvorak — čellokontsert, op. 104.
18. Grieg — klaverikontsert a-moll.
19. Wieniawski — viulikonts. nr. 2, d-moll.
20. Čaikovski — klaverikontsert nr. 1, b-moll, op. 23.
21. Brahms — kaksikkontsert a-moll, op. 102 (viul ja cello).
22. Rahmaninov — klaverikontsert nr. 2, c-moll, op. 118.
23. Glasunov — viulikontsert a-moll, op. 82.
24. Elgar — cellokontsert, op. 85.
25. Prokofjev — klaverikontsert nr. 3, C-duur, op. 26.

Kontserdid, kus ettekandjate nime pole märgitud, tulevad heliplaatidelt nimekate kunstnike esituses. Oma solistidele on saatjaks RR orkester.

Nüüd veel väike pilk pühade kavale:

Pühade ajal saab kuulda häid ja huvitavaid sümfooniakontserte ning oopereid. I pühal (25. det.) kell 12 päeval on heliplaatidelt Liszt'i „Prelüüdid“, Beethoven'i „Kreutzeri-sonaat“ ja Brahms'i sümfoonia nr. 3. Öhtul kell 20.05 Wagner'i ooper „Tannhäuser“, ka heliplaatidelt. II pühal on sümfooniakontsert „Estonia“ kontsertsaalist — juhatab prof. R. Kull. Ettekandele tuleb pääle enamtuntud Beethoven'i avamängu „Coriolani“ ja Mendelssohn'i „Itaalia sümfoonia“ esmakordselt Sinding'i meeldiv viulikontsert dr. Karl Brückner'i esituses. Eesti helitööna on kavas vanameister Artur Kapi süit eesti rahvaviisidest. III pühal pakub ringhääling „Estonia“ parimate solistide esituses populaarseid ooperiariaid ringh. orkestri saatel. I. jaanuaril (kell 12 — heliplaatidelt) sümfoonia-

kontserdi kavas on: Smetana sümfooniline poeem „Moldau“, Sibelius'e viulikontsert d-moll, Liszt'i „Ungari fantaasia“ ja Schumann'i sümfoonia nr. 3. Öhtul jällegi ooper heliplaatidelt — Rossini „Sevilla habemeajaja“, mille nimiosas saab kuulda kuulsat baritoni Riccardo Stracciari't. Vahepääll RR orkester annab tunniajalise kontserdi eesti helitöist.

*

Käesolevast sügisest saadik on Eesti ringhääling õige intensiivselt hakanud kasutama oma heliplaadilõike aparatuuri, tehes ülesvõtteid nii eesti soolo- ja koorilaulude kui orkestrimuusika alalt. Selle abil on suutnud ringhääling oma kava tugevasti rikastada eesti muusikaga, mida kuulajaskond alati eelistab ja nõuab. Nii näiteks on juba järjekindlalt mitmendat kuud peagu iga hommikkontserdi kavas vähemalt üks oma ülesvõetud eesti muusika heliplaat.

Nagu kuulda, kavatseb ringhääling seda suunda veel suurema süvenemisega jätkata, mis on vägagi tervitatav. Praegu olevatki käimas läbirääkimised suuremate kooridega, kes laulaksid heliplaatidele uemate eesti kooriliteratuuri, mille järele ringhäälingul on võimalus suurendada ka oma kavas koorilaulude saadete osa. Sellel üritusel on kahtlemata ka suur tähtsus üldmuusikaliselt seisukohalt, tutvustades laiadele hulkadele eesti uusi koorilaulu ja tiivustades heliloojaid värskete loomingule.

Sammume uude aastasse selle kindla veendumusega, et Eesti ringhääling täidab oma osa eesti muusika ja eesti muusikaelu arenemises üha suureneva püüdlikkusega.

Uute algupäraste marsside võistluse tingimused

Eesti Lauljate Lüdu Puhkpillimuusika Sektsioon korraldab uute algupäraste puhkpilliorkestri marsside saamiseks võistluse, millele auhindu on välja pannud: härra Sõjavägede Ülemjuhataja Kr. 300.—, Politseiametnike Keskkogu Kr. 300.—, Kaitseliit Kr. 100.— ja Tuletõrje Korpus Kr. 150. Võistlus toimub järgmistel tingimustel:

§ 1. Võistlus toimub kahel alal: a) käigumarssidele ja b) tervitusmarssidele.

Käigumarsside alal tulevad väljaandmisele järgmised auhinnad:

- I auhind — Kr. 300.—
- II „ — Kr. 150.—
- III „ — Kr. 100.—

Käigumarssid peavad vastama oma ras- kuselt meie keskmiste puhkpilliorkestrite mänguvõimeile, peavad olema marssimiseks sobivad ja soovitatavalt rõõmsaimelised.

Tervitusmarsside alal tulevad väljaandmisele järgmised auhinnad:

- I auhind — Kr. 150.—
- II „ — Kr. 100.—
- III „ — Kr. 50.—

Tervitusmarsid peavad olema üldkestuselt võrdlemisi lühidad ja paraadidel või muudel pidulikel sündmustel juhtivate isikute vastuvõtuks sobivad ette kanda. Tervitusmarsside hulgast tulevad väljavalimisele politsei ja tuletõrje tervitusmarsid.

§ 2. Kõik marsid olgu algupärased, kandku oma iseloomult eesti rahvusliku muusika jooni (võib kasutada algupäraseid eesti rahvaviise), või vähemalt erinegu teiste rahvaste muusikalisest laadist, olgu loodud eesti kodakondsusest autori poolt ega tohi kuni võistluse lõpptulemuste väljakuulutamiseni olla levitamiseks paljundatud ja avalikult ette kantud.

Kõik marsid peavad olema mängitavad ka väikese koosseisuga (10—20 pilli), kusjuures häälled, mis väiksemas koosseisus mängimata võivad jääda, olgu märgitud „ad lib.“.

Igale marsile olgu tingimata juure lisatud klaverisaade.

§ 3. Marsside käsikirjad tulevad saata Lauljate Liidu büroosse, Tallinn, Lai tn. 7 märgusõnaga „Marsside võistlusele“ hiljemalt 1. märtsiks 1938. a., kusjuures iga marss olgu märgitud autori varjunimega ning sama varjunimi olgu märgitud ühes marsi nimega kinnisele ümbrikule, milles leidugu kiri autori õige nime ja aadressiga. Pääle selle olgu käigumarsside auhindadele võistlevad marsid tähistatud sõnaga „Käigumarss“ ja tervitusmarsside auhindadele võistlevad marsid — „Tervitusmarss“.

§ 4. Kõik auhinnad tulevad igal tingimusel väljaandmisele parematele võistlustest osavõtvaile marssidele.

§ 5. Auhindamine toimub järgmiselt:

a) Žürii koosneb Lauljate Liidu Puhkpillimuusika Sektsiooni juhatausest ja iga auhinna-annetaja ühest esindajast. Käigumarsside alal valib žürii välja kolm marssi, asetades need paremuse järjekorda, kusjuures neile marssidele tulevad väljaandmisele järjekorras I, II ja III auhind.

b) Tervitusmarssidest valib žürii välja esialgselt vähemalt viis paremat. Nende

hulgast valib Politseiametnike Keskogu välja oma tervitusmarsi ning selle järele määrab žürii kolmele tervitusmarsile — Politseiametnike Keskogu ja Tuletõrje Korpuse poolt väljaalututele ja ülejäänute hulgast žürii poolt parimaks tunnustatud tervitusmarsile — paremuse järjekorra ja sellele vastavalt ka auhinnad.

c) Võistluse vormilise külje läbiviimise üle valvab Lauljate Liidu juhatus.

d) Võistlusest osavõtja ei või olla žürii lüge.

§ 6. Auhinnatud marsside autoriõigused jäävad autoreile, kusjuures politsei tervitusmarsi esimese trüki eesõigus kuulub Politseiametnike Keskkogule, tuletõrje tervitusmarsi esimese trüki eessõna aga Tuletõrje Korpusele, või nende loobumisel Lauljate Liidule. Auhinnatud käigumarsside I trüki eesõigus kuulub Lauljate Liidule kui võistluse korraldajale. Politseiametnike Keskogul ja Tuletõrje Korpusel on õigus kuni esimese trüki ilmumiseni oma tervitusmarsside paljundada isiklikuks kasutamiseks (mitte levitamise eesmärgil väljaspool politseid või tuletõrjet) ning politseiasutused ja -organisatsioonid, samuti tuletõrje asutused ja organisatsioonid on oma tervitusmarsside ettekandeta-sudest vabastatud.

§ 7. Auhindamata jäänud marsside käsikirjad on žürii kohustatud autoreile tagasi andma mitte varem kui üks kuu pääle võistluse lõpptulemuste väljakuulutamist, mille juures autori isiku kindlakstegemiseks avatakse autoriümbrik.

§ 8. Auhindamata jäänud marsside hulgast on Lauljate Liidul õigus välja valida kirjastamiseks sobivaid, ja nende kirjastamise suhtes autoriga kokku leppida, selleks avades autoriümbriku.

L. L. Puhkpillimuusika Sektsioon.

Materjalide kasutamine allikat nimetamata on keeldud.

Rõõmsaid jõulu pühi ja õnnelikku uut aastat soovib oma lugejatele „Muusikaleht“!

Togev ja vastutav toimetaja

EDUARD VISPAPUU

Toimistuse kolleegium:

prof. J. AAVIK, prof. TH. LEMBA,
A. OINAS, R. PATS, prof. J. VAKS.

Väljaandja Eesti Lauljate Liit, Tallinn, Lai 7, telefon 451-82.

Helikunstnike aadresse

Tallinn:

Arder, A., konservat. lauluõpetaja, ooperilaulja, Toompuiestee 4—8.

Bölan, Riita, konservat. itaalia keele õpetaja, grupid ja eratunnid, Tallinn, Konservatoorium ja Nõmme (Rahumäe), Raudtee tn. 10, tel. 520-45.

Genz, Harry, klaverisolist, klaveriõpetaja, muusikateooria, S. Tatari 10—12.

Hellat-Lemba, L., konservatooriumi vanem lauluõpetaja, ooperilaulja, Imanta tn. 3—4, tel. 464-84.

Järv, Ida, kontsertlaulja ja lauluõpetaja, Sakala t. 39-5.

Karjus, A., cellokunstnik, E. V. Tallinna Konservatooriumi õpetaja.

Koch, Thekla, klaverisolist, saade, tunnid, Vismari 26—7.

Kottisen, Margareta, klaveriõpetus, Pikkjalg 6—4.

Lemba, Viktor, klaveriõpetaja, Liivalaia 98—22, kõnet. $\frac{1}{2}9-\frac{1}{2}10$ e. l.

Lipand, Ella, laulja, hääleseadja, Raudtee tn. 42—10.

Redlich, Arvid, klaverisolist, saatja, tunnid, Pikk 31—2.

Tamm, Aino, laulukunsti stuudio, Tina tn. 23—20, tel. 302-40.

Tenzo Vironi, laulja ja lauluõpetaja, Jakobsoni 4—7.

Vaks, Julius, trompetist, konservatooriumi professor, Falkpargi tn. 18—7.

Muusikamuuseum:

Müürivahe tn. 12, avatud: pühapäev, teisipäev, neljapäev, kella 12—14.

Ilmus

TENNO VIRONI

„Hääleseadm. teooria, tehn. ja tervish.“

II jagu:

Hingamistehnika

Hind 3 kr. Kõige tähtsam osa lauljale.

Saadaval raamatukauplustes.

„*Muusikalehe*“

*tellimine järgnevaks
aastaks avatud*

NOODIÄRI
A. MEYER

Tallinn, Viru tänav nr. 2
O-ü. „Esto-Muusika“ ruumes
Posti jooksev arve nr. 120

Muusika-õpperaamatud, noodid klavereile, viiulile, laulule ja orkestrile. Oma kirjastus. Eesti Kultuurkapitali Helikunsti Sihtkapitali väljaandel ilmunud eesti helitööde pealadu.

Sigella
parim poonimisvaha

Uudis!

SAKU

ERA

U/Ü. „Emlo”

Tallinn, Aia 10. Telef. 431-08

Soovitab kõrges headuses

Konjakeid
Likööre
Napse
Whisky

NAPOLEON – Konjak

Saadaval kõikides veinikauplustes, restoranides ja kasiinodes kogu Eestis.

Ü. K. EESTI
RAHVAPANK

Tallinn, S. Karja 19
Telefon nr. 425 - 55

Toimetab kõiki panga-
operatsioone.

Ostab ja müüb välis-
raha ja igasuguseid
kindlaprotsendilisi
väärtpabereid.

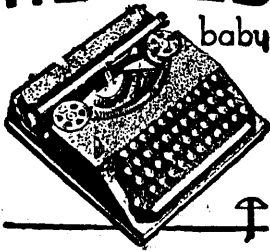

A-S.

Rumberg, Tuberg & Ko.

HERMES
baby

Šveitsi peenmehaanika meisterteos.

Hind Kr. 150.—

Peaesindus Eestis:

O-Ü. SYSTEMA

TALLINN, Lai tän. 9.

Nõudke prospekte.

Hooaja moeuudiseid!

Mantliriideid

Kleidiriideid

Voodririideid

Pitse

Paelu jne.

Soovitab rikkalikus valikus

A-S. „Rauaniit“

Tallinn, Põhja püestee 7:

BALTOLIN

Sillamäe tehase toodang on võrdne
parima välismaa bensiiniga, seal-
juures aga ökonoomsem

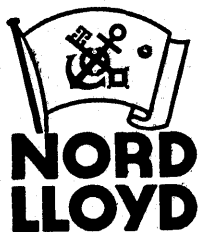
Autoomanikud ja mootorrattajuhid!

Tarvitage

BALTOLIINI

ja Teie hoiate kokku

Oma bensiinautomaadid Vene
turul Kalevi vastas ja Balti jaama vastas

NORDEUTSCHER LLOYD, BREMEN

Kevadised huvireisid Vahemere-maile:
a/l. „General von Steuben“ — 27. veebr.—19. märts.
ja 21. märts.—14. apr.
Hinnad ca Kr. 420.— alates.

Kevadine huvireis Madeirale:
a/l. „Stuttgart“ — 7. apr.—21. apr. Hinnad ca
Kr. 300.— alates.

Reisid ümber ilma — Hinnad Kr. 2125.— al.
Lloyd'i laevadel olete kui külaline oma parimate
sõprade juures.

Nõudke prospekte ja lähemaid teateid esinduselt

BALTI LLOYD

Tallinn, Pikk 62, tel. 449-63 ja 442-75.

Kind 25 senti.

Toot. koost. T. J. Tallinnas

* Orto *

Kõlnevõed, puder, seebid, hambapasta

MAHARSKI

LÄBI PORI JA VEE

KINDLUSTAB KUIVA TEE

ERA